

Tartu Ülikool

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Haridusteaduste instituut

eripedagoogika õppekava

Maris Annus

**AUTISTLIKE LASTE VANEMATE AJENDID SEKKUMISVIISI VALIKUL KAHE
PEREKONNA NÄITEL**

bakalaureusetöö

Juhendaja: Jaan Kõrgesaar, ped.kand.

Läbiv pealkiri: Alternatiivide valiku põhjused

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja:

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Pille Häidkind, Ph.D.

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kokkuvõte

Käesoleva uurimusega püüti välja selgitada, millised tegurid ajendavad autistlike laste vanemaid valima lapse õpetuseks ja raviks alternatiivseid sekkumismeetodeid.

Uurimuses osales kaks autistlikku last kasvatavat ja alternatiivseid sekkumismeetodeid pooldavat perekonda. Katseisikutega viidi läbi kaks süvaintervjuud, mis transkribeeriti ning stenogramme analüüsiti põhjustatud teooriat loova uurimuse põhiprintsiipe arvestades (Laherand, 2008).

Käesoleva uurimuse põhjal selgus, et:

- 1) lapsevanemad pöörduvad abi saamiseks alternatiivsete meetodite poole peale negatiivset kogemust tõenduspõhiseid meetodeid esindavate spetsialistidega.
- 2) tõenduspõhised lähenemised ei täida lapsevanemate ootusi, kuna teadus ei suuda vastata eksistentsialistlikele küsimustele, mis olukorras, kus lapsevanemad peavad toime tulema lapse autismi diagnoosiga kaasneva stressi ja šokiga, neid just kõige enam huvitab.
- 3) lapse diagnoosiga seonduvast meeleheitest, hirmust ja süütundest on vanemaid välja aidanud eelkõige sensitiivid, esoteeriline kirjandus ja alternatiivsed teraapiad. Lapsevanemad on pettunud, et tõenduspõhise maailmavaatega spetsialistid ei märka nende abi vajadust ning vanemate nõustamise asemel keskendutakse liigselt lapse diagnoosimisele.
- 4) ideaalis nähakse kahe praegusel ajal veel vastanduva maailmavaate koostööd, mis eeldab ressursside suunamist ühtlasi ka alternatiivsete meetodite uurimisse.
- 5) alternatiivsete meetodite kohta saavad lapsevanemad informatsiooni eelkõige tutvusringkonnast ja internetist.

Alati on kindlam valida põhjalikult uuritud ja teaduslikult tõestatud uurimisviis. Kuid kui lapsevanemate meeleheide on suur, siis nad on valmis proovima igasuguseid meetodeid ning valiku langetavad nad selle järgi, kus pakutakse neile rohkem inimlikku tuge ja mõistmist.

Abstract

The current research has been compiled to elicit which motives induce the parents of autistic children choose alternative intervention methods for teaching and treatment. Two families, who raise autistic children and favour alternative intervention methods, participated in the research.

The results of the study were analysed according to the qualitative method using grounded theory. The examinees were in-depth interviewed and transcribed. The stenograms were analysed in relation to the major principles of the research constructing the grounded theory (Laherand, 2008).

. According to the research it appeared that

- 1) the parents refer to alternative methods after negative experience with the specialist representing empirically supported methods.
- 2) for parents, it is more important to acquire a human contact which defines the level of trust of a specialist as well as his favoured conceptions of the world than the professionalism of a specialist.
- 3) empirically supported (evidence-based) approach does not meet the parents' expectations because the science is not able to answer existential questions which interest the parents the most as they need to cope with the stress and shock that occur together with the diagnose of autism.
- 4) it is difficult for parents with an autistic child to cope with the despair and guilt, and they have handled the situation with the help of sensitives, esoteric literature or alternative therapies. Parents are dissatisfied that specialists rational background do not notice their needs and focus too much on diagnosing instead counselling the parents.
- 5) ideally, parents see the cooperation of currently two opposing conceptions. To make it occur, it is necessary to study the alternative methods themselves.
- 6) parents acquire the information about alternative methods from their acquaintances and on the internet.

It is undoubtedly more reliable to choose the method which has been thoroughly researched and which effectiveness has been proved. However, when the desperation of parents is too immense, they are ready to experiment with different methods and they make their decision according to the level of support and human understanding.

Sissejuhatus

Teoreetilised lähtekohad

Autismispektri häiretega lapsi diagnoositakse viimastel kümnenditel varasemast oluliselt sagedamini. Sellega koos kasvab ka lastevanemate arv, kes otsivad parimaid viise leevendamaks lapse seisundi sümptomeid. Tõendus põhiseid sekkumismeetodeid autismi sümptomite leevendamiseks kas napib, need ei pälvi usaldust või ei garanteeri need lapsevanema jaoks soovitud tulemust. Sestap pöörduvad lapsevanemad sageli alternatiivsete meetodite poole. Eva Helbe (2011) avab Õpetajate Lehes Kai Teeääre abil teema järgmiselt:

Kuni 1980. aastani olid autistlikud väidetavalt 3–5 last 10 000-st, siis 1990-ndatel üks laps 166 lapse kohta ja viimasel kümnendil juba üks last sajast. (...) Esmakordselt kirjeldas autismisündroomi Austria psühhiaater Leo Kanner 1943. aastal ja Aspergeri sündroomi Hans Asperger 1944. aastal, aga kirjeldamisele eelnes uurimistöö, mille kohta ei saa öelda, et see algas mingist konkreetsest hetkest. Konkreetseks läks asi siis, kui Leo Kanneri vastuvõtule oli lühikese ajavahemiku jooksul sattunud kolm ühelaadset sümptomitega poissi ja neid lisandus veel. Meil hakati selle probleemiga tõsisemalt tegelema alles 1990-ndatel.

Euroopas läbiviidud kliinilised uuringud on näidanud, et autismi ja autismispektrihäirete esinemissagedus on kasvanud 60/10 000 lapse kohta (Autism Europe (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.autismeurope.org/about-autism/>)

Pervasiivsed arenguhäired

RHK-10 Psüühika- ja käitumishäirete V peatükis (F84) kirjeldatakse pervasiivseid arenguhäireid järgmiselt:

Pervasiivsete arenguhäirete all mõistetakse vastastikuse sotsiaalse mõjutamise ja suhtlemise kvalitatiivset kahjustust, millega kaasneb huvide ning tegevusaktiivsuse piiratus, stereotüüpsus ja monotoonne korduvus. Need normist kvalitatiivselt erinevad hälbed on püsivateks, kõigis olukordades ilmnevateks tunnusteks, mis varieeruvad vaid avaldumise intensiivsuse poolest. Enamikul juhtudel on lapse areng anomaalne juba imikueast ja vaid mõnel manifesteerub seisund esimese viie eluaasta jooksul.

Autismi põhjused

Tänapäeval ei ole teada kindlat autismi põhjust, kuid uuringud on näidanud, et autism on tingitud nii geneetilise kui ka keskkonnategurite mõjust (Peterson, Reimand & Uus (Toim.), 2011). “Autismi põhjuseid on hakatud otsima ka isa vananemisest, keskkonna saastatusest, seedeelundite bakteritest, antidepressantide kasutamisest ja elustiilist.” (Kändler, 2012).

Enamlevinud tõenduspõhised sekkumismeetodid

Autismile ei leidu ravi, küll aga on väljatöötatud hulganisti teaduslikult tõestatud meetodeid seisundi sümptomite leevendamiseks. Cook, Karim & O'Reilly (2012) toovad välja järgmised sekkumismeetodite liigid: hariduslikud, psühhiaatrilised, psühholoogilised ja sotsiaalsed. “Nende meetodite eesmärk on parandada sotsiaalseid oskusi, õpetada igapäevaelus toimetulemist, edendada akadeemilisi saavutusi ja vähendada ebasoovitavat käitumist. Nende meetodite rakendamine nõuab palju tervishoiu-, sotsiaalhoolekande ja haridustöötajaid, mis omakorda tekitab rahalisi kulutusi riigile ja perekonnale.” (Cook et al, 2012)

Barthélémy, Fuentes, Howlin & Gaag (2000) on välja toonud järgmised olulised aspektid seoses sekkumisega:

- võimalikult varajane sekkumine, pöörates erilist tähelepanu sotsiaalse suhtluse ja kommunikatsiooni õppimisele, akadeemilisele ja käitumuslikule arengule. Eelneva tingimus on, et lapsega tegelevad kompetentsed spetsialistid, kes mõistavad autismi olemust ja lähenevad igale lapsele individuaalselt.
- kogukonna toetus ja teenused, mis arvestaksid iga inimese isiklike potentsiaale ja aitaksid liikuda eesmärkide suunas.
- ligipääs kõikidele psühholoogilistele teenustele ja ravile (vajadusel kohandatud ravile täitmaks iga indiviidi vajadusi). (...) Kõige paremini toimivad järgmised meetodid:
 1. individuaalne lähenemine.
 2. struktureeritus.
 3. intensiivsus ja üldistamine.
 4. koostöö perekonnaga.Kasutatavad sekkumised ei tohiks olla juhuslikud või lühiajalised.

Kaks tänapäeval levinud tõenduspõhist sekkumisviisi on TEACCH ja ABA, mida sageli kasutatakse kombineeritult.

TEACCH metoodika. Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children, lüh TEACCH, on välja arendatud Eric Schopleri poolt ja selle peaesmärk on tõhustada lapsevanemate ja spetsialistide koostööd autistliku

lapse paremaks abistamiseks ja mõistmiseks (Campbell & Schopler, 1996). “See meetod tugineb kolmele põhimõttele: õpetamine lähtub õpilase individuaalsusest, õpikeskkond on turvaline (nii ajaliselt kui ka ruumiliselt korrastatud) ja õppetöö korraldamisel toetatakse koostööle nii koolis töötavate spetsialistidega kui ka lapsevanematega.” (Suuder, 2011)

ABA metoodika. Applied Behavior Analysis, lüh ABA on käitumuslik meetod, mille põhiprintsiibid on järgmised:

- õpetaja kasutab erinevaid käitumise analüüsi võimalusi, millest mõned on õpetaja, teised aga õppija poolt algatatud;
- lapsevanemaid koolitatakse eesmärgiga õpetada neid toetama lapse õppimist;
- lapse koolipäev on üles ehitatud selliselt, et ta saaks harjutada nii planeeritud kui planeerimata tegevuste läbiviimist, eesmärgiga arendada hakkama saamist nii struktureeritud kui struktureerimata olukordades;
- õpilane saab arvukalt positiivset kinnitust, et ta õpiks kasulikke ja sotsiaalselt sobivaid käitumisviise;
- õpilane ei saa ühtegi positiivset kinnitust käitumisele, mis kujutab endast ohtu või võiks takistada õppimist. (Autism Speaks (s.a). Külastatud aadressil

<http://www.autismspeaks.org/what-autism/treatment/applied-behavior-analysis-aba>)

Ülevaade uurimustest

Alternatiivsed sekkumismetod. Käesolevas uurimustöös nimetatakse alternatiivseteks sekkumismetodeid, mille mõju ei ole piisavate uuringutega teaduslikult tõestatud.

Alternatiivsetel meetoditel on olemas palju erinevaid liike: keha ja vaimu meetodid, biokeemilised meetodid, manipuleerivad meetodid, energeetilised meetodid ja kehalised meetodid. (Günayer, 2010).

Günayer (2010) kirjeldab alternatiivseid meetodeid kui kombinatsiooni tervisega seotud toodetest ja tegevusest, mis ei kuulu traditsioonilise meditsiini alla. Näiteks toob autor välja taimsed preparaadid, nõelravi, kirporaktika, homöopaatia, gluteeni- ja kaseiinivaba dieedi. Ta lisab, et algselt on samas tähenduses kasutatud termineid *tavatu*, *mittekonventsionaalne*, *mitteortodoksne*. 1980.-ndatel hakati kasutama rohkem terminit *alternatiivne*, 1990.-ndate alguses võeti lisaks kasutusele termin *täiendav*. Tänapäeval kasutatakse täiendavat meditsiini koos traditsioonilisega, kuid alternatiivset meditsiini

kasutatakse traditsioonilise asemel. On veel üks termin: integreeritud meditsiin -- see on traditsioonilise ravi kasutamine koos ohutu ja efektiivse alternatiivse ja täiendava meetodiga. On olemas tuntud ja vähem tuntud alternatiivteraapiaid üle kogu maailma -- osad neist on väga vanad praktikad (nt Ayurveda, akupunktuur, hiina meditsiin, maitsetaimed, homöopaatia), mõned neist aga on hiljutised, näiteks nagu kelatsioon, mis on raskemetallide eemaldamine organismist.

2006.a. viidi läbi internetipõhine uuring, et teada saada, milliseid raviskeeme kasutavad lapsevanemad oma autistliku lapse puhul kõige enam. Keskmiselt kasutati umbes seitset meetodit, see number aga muutus vastavalt lapse vanusele ja autismi tüübile. 52% lapsevanematest vastasid, et on kasutanud vähemalt ühte ravimit, 27% eridieete, 43% toidulisandeid ja vitamiine. Väga sarnaseid tulemusi on kajastanud ka IAN (interaktiivne autismivõrk), mis on kogunud vanemate vastuseid läbi interneti üle kogu Ameerika Ühendriikide. Selles uuringus küsitletud vanemad olid om lapsel kasutanud üle 300 ravimeetodi. Keskmine sekkumiste arv oli 5, ühtegi meetodit pole kasutanud vaid 5% lastel. Vastavalt uurimusele selgub, et internetist saab palju infot ravimeetodite kohta ja et aja jooksul ravimeetodid uuenevad ja asenduvad uute populaarsematega (Günayer, 2010).

Alternatiivsete meetodite kasutamise sagedus. Shute (2009) tõi artiklis *Desperate for an Autism Cure* välja, et Ameerika Ühendriikides läbiviidud uurimuste põhjal kasutatakse alternatiivmeetodeid 75% autistlike laste puhul, sh kaseiini- ja gluteenivaba dieet, toidulisandite tarbimine, homöopaatia. Neid meetodeid kas ei ole piisavalt uuritud või ei luba tulemused lugeda neid tõenduspõhisteks. Sageli kaasnevad nende meetoditega väga suured kulutused ning lubadused laps terveks ravida (O'Reilly et al., 2012), kuid tänapäeva teaduslik seisukoht on, et autism on ravimatu arenguhäire.

O'Reilly et al (2012) kirjutavad nende meetodite kasutamise kohta järgmist:

Alternatiivsete meetodite kasutamine on eriti levinud Suurbritannias (10-20% elanikkonnast, kulutused nendele ravimitele ja ravimeetoditele ulatuvad £ 1,5-5 miljoni aastas, turg aina kasvab). See võib kaasa tuua suuri muutusi ühiskonna arusaamiste osas tervise ja haigustega seonduvas. Alternatiivmeetodite populaarsus võib laiemas kontekstis kaasa tuua kultuurilise arengu muutumise ja suhtumise muutumise tervishoidu ning tervishoiuteenustesse. Täpsed andmed lastevanemate kohta, kes kasutavad autismi sümptomite leevendamiseks alternatiivseid meetodeid, on teadmata, kuid see arvatakse olevat 52-87%.

Shute (2010) toob välja, et empiiriliste uurimuste vähesus muudab testimata ravimite turustamise lihtsaks. Samuti tuleb artiklis välja, et tõenduspõhiseid meetodeid kasutavad spetsialistid peavad alternatiivmeetodeid pseudoteaduse ja pettuse kombinatsiooniks. Seda võib vaadelda kui loomulikku soovi imelisele paranemisele peale pikka ja rasket aktsepteerimise, kohanemise ja puudega lapsega koos elamise protsessi, ütles üks ema ühes uuringus (Green 2007).

Lapsevanemate infoallikad. Wong ja Smith'i (2006) läbiviidud uurimustest selgus, et informatsiooni alternatiivsete meetodite kohta saadakse sageli tutvusringkonnast ning eriti suure osa infost saavad lapsevanemad tänapäeval internetist. Ka Eestis on võimalik interneti vahendusel leida infot alternatiivsete meetodite kohta, mis aitavad leevendada autismi sümptomeid, külastades näiteks internetilehekülge <http://www.toitumisteraapia.ee/autism>.

Tõenduspõhiseid meetodeid kasutavate spetsialistide hoiakud. On üsna vähe uuritud, millised on tõenduspõhiseid meetodeid kasutatavate spetsialistide hoiakud ja suhtumine alternatiivsetesse meetoditesse, kuid sellelaadsed uuringud on olulised. Oleks vajalik teada, kuidas spetsialistid, näiteks arstid, suhtuvad alternatiivmeetoditesse, kuna sellest oleneb, milline saab olema pere ja spetsialisti suhe ning abi lapsele.

Günayer (2010) kirjeldab Hong Kongis 2009.aastal läbiviidud uurimust, kus püüti välja selgitada tõenduspõhise maailmavaatega spetsialistide hinnanguid alternatiivmeetodite suhtes. Uurimusest selgus, et alternatiivseid teraapiaid soovitatakse ka arstide poolt (nt multivitamiinid, rasvhapped, melatoniin, probiootikumid), kuid samas hoiatavad arstid vaktsineerimisega viivitamise ja kelatsiooni eest, mida hinnatakse liiga radikaalseteks.

Alternatiivsete sekkumismetodite kasutamise põhjused. Günayer (2010) väidab, et lapsevanemad kasutavad alternatiivmeetodeid paljudel erinevatel põhjustel. Ühes 1998.aastal läbiviidud uuringus selgus, et mõned lapsevanemad kasutavad alternatiivseid meetodeid seetõttu, et see sobib rohkem kokku nende väärtushinnangute, uskumuste ja elufilosoofiaga. Lisaks soovivad lapsevanemad leida imerohtu või vähemalt elukvaliteedi parandamise võimalusi ning alternatiivmeetodite juurde jõuavad nad reeglina pärast nurjunud katseid leida lahendusi traditsioonilisest meditsiinist ja eripedagoogikast. Seda võib mõista nii, et

lapsevanemad soovivad leida alternatiivseid lahendusi, et neil ei tekiks tunne, justkui jätaksid nad oma lapse abist ilma.

Alternatiivsete sekkumismeetodite valik arvatakse seotud olevat sellega, et vanematel on kõrge stressitase ja et nad soovivad oma lapsele parimat. Nad näevad muutusi ja usaldavad neid meetodeid. Kuid muutused ei pruugi tingitud olla alternatiivsetest teraapiatest, vaid lapse loomulikust järjepidavast arengust.

Hiinas läbiviidud uurimuse tulemustest selgus, et enamik vanemaid arvasid lapse autismi põhjuseks olevat üleloomulikud jõud. Üks ema selgitas oma seisukohta järgmiselt: "Ennustaja ütles meile, et oma eelnevas elus oli meie laps väga laisk ja jõukas mees. Kui ta tahtis süüa, siis ta ei pidanud küsima, vaid lihtsalt avas oma suu. See on ka põhjus, miks ta ei taha praegu rääkida." Uurimuses osalenud teine ema ütles: "Ennustaja küsis, kas ma last oodates käisin ühe vana mehe matustel. Vastasin, et käisin küll. Ennustaja ütles, et see vana mees järgnes mulle ja see ongi põhjus, miks mu laps on autistlik." Üks teguritest, mis alternatiivmeethodi kasuks otsustada aitas, oli lapse ja lapsevanema sobivus terapeutiga. (Lotus, Tsai, J. & Tsai, W., 2010).

Alternatiivsete sekkumismeetodite uurimine. Günayer (2010) näitab, et uuringutest on selgunud autistlike laste vanemate vajadus alternatiivmeethodeid puudutava informatsiooni järele. Vanemad soovivad, et selle ümber tekiks arutelu ja et nad saaksid ülevaate alternatiivmeethodite positiivsetest ja negatiivsetest aspektidest. "Põhjused, miks neid meethodeid ilma, et nende tõhusust oleks empiirilisel uuritud kasutatakse, arvatakse seotud olevat efektiivsuse, lihtsuse ja vähese ajakuluga." (Günayer, 2010).

Alternatiivsed sekkumismeethodid Eestis. Eesti osas ei õnnestunud leida eelpool viidatutega samaväärseid andmeid uurimuste kohta. Samas näitavad autistmi sümptomite leevendamiseks kasutatavate alternatiivmeethodite kasvu tendentsi mitmed ajalehe- ja ajakirjaartiklid ning internetist kättesaadav teave. Näiteks kirjutatakse artiklis *Lapsstaarist autistiks: Juhan veedab päevi voodiserval istudes* järgmist: "Pärast haiglas möödunud kuud proovis ema poega aidata eridieetidega, mis on autismidiagnoosiga laste vanemate seas popid. "Need ei aidanud. Aga jõuetuse tunne oli nii suur, et millessegi oli vaja uskuda. Muidu vaatad vaid tegevusetult pealt, kuidas laps üha sügavamale oma maailma sulgub," ohkab ema." (Paavle, 2009).

Alternatiivsete meetodite katsetamist ja arstide alternatiivseid soovitusi kajastab ka Õhtulehe artikkel *Almar, justkui ilma nahata inimene*:

Almari puberteet jõudis kätte 11-aastaselt, tekkisid esimesed seksuaalsed huvid. Et lapsed omavahel rumalusi ei teeks ja keegi juhuslikult Almari lihtsameelsust ära ei kasutaks, pöördus Anneli poisi raviarsti poole, ehk oskab tema nooruki arenemise küsimustes nõu anda. Tohtri vastus oli hoopis üllatav: “Minge nelipühilaste juurde!» Anneli silmad lähevad tänagi sellest rääkides ümmarguseks. “Ma küsin arstilt abi ja saan sellise vastuse!” (...) Sensitiiv, kelle juurde Anneli vahepeal oma muredega jõudis, ütles Almari kohta: “Sellised lapsed on nagu ilma nahata - kõik ümbritsev puudutab neid intensiivselt ja äärmiselt valusalt.” (Lehtmets, 2004).

Paavle (2008) kirjutatud artiklist *Kui mõtlema hakata, võib must masendus peale tulla* selgub sarnane muster: arst on lähenenud autistliku lapse probleemile alternatiivselt, täpsemalt esoteeriliselt, lohutades meeleheites ema järgmiselt: "Ärge nutke – nad on inglite lapsed, (...) Autistid on nii erilised, et neid saavad tuua ainult inglid.”

Kasutades internetis *google* otsingumootorit sõnadega “autism ja alternatiivsed meetodid” sain 1890 vastet. Nende hulgas esines järgmiseid teemasid:

- toitumisteraapia;
- vaktsiinide ohtlik mõju lastele;
- autism kui metaboolne häire juhiseid gluteeni- ja kaseiinivabaks sekkumiseks;
- indigo- ja kristallilaste seostamine autismiga;
- raskemetallid: mis ohtu nad kujutavad, kuidas nad meie organismi satuvad ja kuidas nendest vabaneda?;
- vaktsiinide seos autismiga;
- raskemetallide ja muude toksiliste teguritega seonduvad patoloogiad, nende vältimine, tuvastamine ja ravi, toiduainete varjatud talumatus;
- gluteeni ja kaseiini seos autismiga;
- kui tunned end haigena, siis vaata, mida sa sööd;
- plastmassi ja autismi seostest;
- keskkonna saastatuse ja autismi omavahelisest seosest.

Loetletud teemasid käsitleti nii blogides, foorumites kui ka näiteks veebipõhistes meditsiiniajakirjades.

Avameediast kättesaadav info ei ole piisavalt usaldusväärne järelduste tegemisel nähtuse sageduse ja põhjuste kohta, kuid võimaldab mõista alternatiivmeetodite leviku suunda

ja annab teavet, et Eestis on alternatiivsete meetodite kasutamine autistlike laste ravis samuti aktuaalne ja seega väärt edasist süvendatud uurimist.

Käesolevas bakalaureusetöös keskendutakse põhjalikumalt järgmisele aspektile: lapsevanemate ajendid sekkumismeetodite valikute osas.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimustöö eesmärk on selgitada välja asjaolud, mis viivad lapsevanemad alternatiivsete lähenemiste poole. Töö käigus uuriti kahe autistliku lapse vanemate hinnanguid ja hoiakuid nii tõenduspõhiste kui ka alternatiivsete sekkumismeetodite osas.

Bakalaureusetöö uurimisküsimused on järgmised:

- Kuidas suhtuvad alternatiivseid teooriaid pooldavate autistlike laste vanemad tõenduspõhistesse sekkumismeetoditesse?
- Millised on alternatiivseid teooriaid pooldavate autistlike laste vanemate ootused lapse ravile ja õpetusele?
- Millised on autistlike laste vanemate ootused koostööle spetsialistidega (eripedagoog, õpetaja, arst jt)?
- Millistest kanalitest on autistliku lapse vanemad saanud informatsiooni alternatiivsete meetodite kohta?
- Millised tegurid on ajendanud autistlike laste vanemaid proovima alternatiivseid meetodeid lapse ravis ja õpetuses?

Läbitöötatud kirjanduse põhjal jäid kandvateks põhjusteks alternatiivsete meetodite valikul järgmised tegurid: meeleheide, viimase lootuse otsimine, kõikide võimaluste proovimine. Informatsiooni saadi tutvusringkonnast ja internetist. Näiteks selgitab Shute (2010) oma artiklis, et “(...) internetist leiab kõiksugu infot. Ühel lehel räägitakse, et vanemad võivad võitu saada lapse autismist, ostes 299 dollarit maksva raamatu, teine kaubitseja reklaamib videot, kus räägitakse autistlikust tüdrukust, kes paranes pärast tüvirakkude süstimist.”.

Shute (2010) kirjutab, et “ (...) sajad tuhanded vanemad alluvad samale soovile -- leida ükskõik mida, mis leevendaks lapse häire sümptomeid nagu: kõnearengu puudumine, sotsiaalse käitumise puudujääk, stereotüüpsed liigutused, kätega lehvitamine või ühele objektile suunatus.”.

Käesoleva uurimuse käigus püüti välja selgitada, kas eelnimetatud ajendid ja mustrid kehtivad ka uurimuses osalevate Eesti perekondade puhul. Uurimuse käigus keskenduti

lapsevanemate hinnangutele, mille eesmärgiks on välja selgitada, miks lapsevanemad teevad tõenduspõhise maailmavaate esindajate ootustele mittevastavaid valikuid.

Töö empiirilises osas antakse ülevaade kasutatud metoodikast, uuringu läbiviimise käigust ja andmetööst. Seejärel analüüsitakse saadud tulemusi ja interpreteeritakse need uurimusküsimuste valgusel ning seostatakse sissejuhatuses toodud seisukohtadega.

Bakalaureusetöö viimases osas antakse ülevaade läbitöötatud kirjandusest ja esitatakse tööd puudutavad lisamaterjalid.

Metoodika

Uuritavad

Uurimuses osales kaks perekonda, kes kasvatavad autistlikku last. Intervjuud viidi läbi mõlema perekonna ühe lapsevanemaga. Valimi kriteeriumid oli järgmised: 1) peres kasvab autistlik laps; 2) pere pooldab ning on kasutanud lapse ravis ja õpetuses alternatiivseid sekkumismeetodeid.

Valimi väiksus on tingitud kahest asjaolust: 1) uurimismeetod on mitmekihiline ja mahukas; 2) kuna töö eesmärk oli teada saada lapsevanemate suhtumisi ja hoiakuid ning välja tuua asjaolud, mis viivad lapsevanemad alternatiivsete meetodite poole, siis töö autori arvates on kahe perekonna näited piisavad, et laiendada esialgset arusaamist nendes küsimustes.

Lastevanemate demograafilised andmed kajastuvad Tabelis 1.

Tabel 1 Lastevanemate demograafilised andmed

Laste arv peres	Ema haridus, kui laps** sündis	Ema haridus nüüd	Isa haridus, kui laps** sündis	Isa haridus nüüd	Ema vanus, kui laps** sündis	Isa vanus, kui laps** sündis	
P 1*	2	ülipilane	kõrgharidus	ülipilane	kõrgharidus	20	19
P 2*	3	ülipilane	kõrgharidus	kõrgharidus	kõrgharidus	28	27

* P 1 - Perekond 1

P 2 - Perekond 2;

** laps - selles peres kasvav autistlik laps

Mõõtvahendid

Uurimuses kasutati mõõtvahenditena intervjuude kavandeid ja märkmeid. Mõlema perega viidi läbi kaks süvaintervjuud. Esimese intervjuu kavand koosnes üldistest ja avatud küsimustest. Üldiste küsimustega selgitati välja lapsevanemate demograafilised andmed, avatud küsimustena olid kasutusel kolme tüüpi küsimused: 1) kirjeldavad (vabad assotsiatsioonid, vabad tõlgendused); 2) arvamuste, hoiakute, väärtuste kesksed; 3) emotsioonide kesksed. Intervjuu kavandid koostati käesoleva töö raames autori poolt ning esimese intervjuu küsimuste koostamisel võeti aluseks teooriaosas välja toodud seisukohad, uurimustöö teema ja eesmärk. Esimese intervjuu transkribeerimise ja põhjaliku analüüsi järel moodustati teise intervjuu küsimused, eesmärgiga süvendada käsitletud teemade mõistmist, kasutades täpsustamise ja ümbersõnastamise tehnikat.

Protseduur

Töö empiirilise osa moodustab kahe Eestis elava pere, kus on kasvamas autistlik laps, suhtumiste ja hoiakute analüüs. Selleks viisin 2013.aasta märtsis kummagi pere lapsevanemaga läbi kaks intervjuud. Esimene intervjuu käsitles teemat laiemalt, teise intervjuu eesmärk oli jõuda selle sügavama mõistmiseni.

Intervjuud viisin läbi lühikese vahega (2-3 nädalat), seejuures intervjuu toimumise koha valisid intervjueeritavad. Intervjuu toimus intervjueeritava jaoks tuttavas ja turvalises keskkonnas, mis soodustas pingevaba õhkkonna loomist. Mõlemad intervjueeritavad valisid vestluse toimumiseks oma töökoha. Ajalisi piiranguid vastamiseks ei seadnud, sest eesmärgiks oli koguda võimalikult palju kogemusi puudutavaid andmeid. Mõlemad intervjueeritavad olid avatud suhtumisega ja seesmiselt motiveeritud rääkima võimalikult detailselt oma kogemustest. Hoidusin oma seisukohtade avaldamisest, piirdudes aktiivse kuulamisega ning vajadusel täpsustavate küsimuste esitamisega.

Andmetöötamise põhimõtted ja kasutatavad meetodid

Saadud tulemusi analüüsisin kvalitatiivsel meetodil, kasutades põhistatud teooriat. Tegu on väga tundliku ning subjektiivse teemaga, seega sobib uurimisviis, mille iseloomustamiseks kasutatakse sõnu - pehme, paindlik, subjektiivne, spekulatiivne – kogutud andmestiku analüüsiks väga hästi.

Andmete analüüsiga alustasin kohe andmekogumiskaasi alguses. Läbiviidud probleemikeskse intervjuu salvestasin intervjuueeritavatega eelneval kokkuleppel digitaalselt. Intervjuud transkribeerisin ning stenogramme analüüsisin põhistatud teooriat loova uurimuse põhiprintsiipe arvestades (Laherand 2008), mis järgivad andmete kogumisel ja analüüsil valdavalt induktiivset loogikat (Laherand 2008).

Intervjuude analüüsi esimene etapp oli andmete avatud kodeerimine. Kõik intervjuudest välja tulnud olulisemad lapsevanemate hinnanguid ja kogemusi puudutavad aspektid koondasin avatud kodeerimise abil ühte tabelisse, näitena on toodud perekond P 1 esimese intervjuu kodeerimistabel (vt Lisa 1). Seejärel grupeerisin saadud koodid ja moodustasin kategooriad. “Viimased väljendavad ilminguid, mis on uurimisküsimuse seisukohalt eriti olulised.” (Laherand, 2008). Lõpptulemusena sain koodide ja kategooriate nimekirja ja kodeerimismärkmed.

Järgmine etapp töös oli telgkodeerimine: kategooriate ja diferentseerimise etapp, mis lähtub avatud kodeerimise tulemustest. “Telgkategooria on protsess, mille käigus lisatakse alakategooriaid.” (Laherand, 2008).

Kolmas etapp intervjuude analüüsis oli valikuline kodeerimine, milles vaatlesin juhtumit tervikuna ning püüdsin seda iseloomustada mingi *peamise mõtte* või *põhisisu* kaudu. “Taolise analüüsi eesmärk oli avastada nii teatud mustreid kui ka nende avaldumistingimusi.” (Laherand, 2008)

Tulemused

Lapsevanemate suhtumine tõenduspõhisesse sekkumismeetoditesse

Intervjuude üheks keskseks teemaks oli lapsevanemate suhtumine tõenduspõhisesse sekkumismeetoditesse eesmärgiga mõista, millised tegurid on ajendanud lapsevanemaid abi otsima teaduslikult vähe või üldse mitte uuritud meetoditest.

Mõlema perekonna puhul oli lapsevanemate suhtumine tõenduspõhisesse meetoditesse seotud kogemustega, mis olid sageli olnud mitteootuspärased. Sellele vaatamata tunnistasid mõlemad intervjuueeritavad tõenduspõhiste meetodite tähtsust, kuid otsuse nende kasutamise vajalikkuse üle soovivad nad ise langetada. Negatiivsete aspektidena toodi välja tõenduspõhiste meetoditega töötavate spetsialistide liigne keskendumine lapse diagnoosimisele ning puudulik huvi lapse ja ta perekonna vastu.

Esimene kokkupuude spetsialistidega oli mõlemal perel seotud lapse diagnoosimisega. Puude tuvastamise perioodil oli lapsevanemate psüühiline seisund äärmiselt habras, sest nad pidid toime tulema sügavate emotsioonidega alates hirmust, süütundest, sügavast depressioonist kuni suitsiidsuseni.

Lapsevanemate negatiivsed kokkupuuted tõenduspõhise suuna spetsialistidega tekitasid neis pettumust ning sellega seoses usaldus spetsialistide suhtes kahanes “(...)ma olen tunduvalt suuremat abi saanud sellest, kui ma käin mõne nõndaütelda sensitiivi või alternatiivravija juures.” (P 2). Mõlema lapsevanema vaated elule muutusid lapse diagnoosimise perioodil -- nad hakkasid vastuseid, mida teadus ei suutnud pakkuda, otsima esoteerikast “(...) ma hakkasin seda Luule Viilmaad ja seda vaimset kirjandust tegelikult ahmima.” (P 1).

Negatiivsete kogemuste all pidasid lapsevanemad silmas eelkõige tõenduspõhiste spetsialistide pakutud lahenduste ja suhtlemisviisi ootustele mittevastavust, kirjeldades kohtumist spetsialistiga: “(...) psühhiaater vaatas teda täpselt sellele oma skeemile (...)” (P 1). Mõlemad lapsevanemad väljendasid seisukohta, et spetsialisti suhtumine võiks olla terviklikum ning abi tuleks pakkuda kogu perele, mitte ainult lapsele “(...) teadus ei tule sulle appi, kui sul on raske hingeline kriis.” (P 2). Kuna lapsevanemad ei saanud sellist abi, mida nad ootasid, pöördusidki nad alternatiivsete teooriate poole.

Respondendi P 1 hoiakud. Intervjueeritav suhtub tõenduspõhisesse lähenemisesse ettevaatlikult, eriti peale lapse diagnoosimisel saadud negatiivset kogemust ja seostab spetsialisti professionaalsust inimliku aspektiga. Intervjueeritava usk tõenduspõhisesse meetoditesse on suurem olukorras, kus kas tema või ta laps on spetsialistiga saavutanud inimliku kontakti. Ideaalne spetsialist ei ole mitte üksnes professionaalne, vaid veelgi olulisem on spetsialisti soov kaugemale näha “(...) ikkagi väga palju taandub konkreetselt indiviidile eksole. Et õpetajate hulgas on alati olnud niiöelda hingeliselt kõrgemal tasandil olevaid inimesi, kellel on see empaatia.” (P 1).

Tõenduspõhise lähenemise oluline roll lapsevanema arvates seisneb suundade ja juhiste andmises, need saavad aluseks edasisele iseseisvale uurimisele. Lapsevanem on nõus tõenduspõhiseid meetodeid kasutama juhul, kui alternatiivsed ei toimi. Kuna intervjueeritava maailmavaade on antroposoofiline, mille järgi on ravikunsti põhialuseks inimolemuse terviklik tunnetus (Glöckler & Goebel, 2008), siis on tema ootused tõenduspõhiseid

meetodeid pooldavatele spetsialistidele küllaltki laiad. Nimelt soovib intervjuueritav jõuda autismi põhjuse ravini, mitte sümptomite leevendamiseni. Kuna teaduslikud sekkumismeetodid ei suuda autismi põhjuseid kõrvaldada ei meditsiinilise ega pedagoogilise sekkumisega, siis lapsevanem pöördub alternatiivsete võimaluste poole. Intervjuueritav leiab, et teadus on piiratud, kuid lapsevanem ei peaks loobuma parimate lahenduste otsimisest.

Respondendi P 2 hoiakud. Intervjuueritav peab tõenduspõhiseid lähenemisi kasututeks öeldes, et “(...) pedagoogika ei mõjuta neid inimesi (aspergereid - uuriija märkus) ja nende elukvaliteeti peaaegu üldse, sama kehtib ka autistide puhul.”

Lisaks leiab lapsevanem, et tõenduspõhiseid meetodeid kasutavad spetsialistid keskenduvad oma töös ebaolulisele “(...) mis tähtsust on sellel, mis on tema PEP testi tulemused, kui ta võib homme surnud olla? (...)” (P 2). Lapsevanem väljendab seisukohta, et teadus ei suuda vastata olulistele, elu mõtet puudutavatele küsimustele ja et teaduses on palju liigset enesekindlust. Enda hoiakute toetamiseks tõi intervjuueritav näite eripedagoogikas valitsenud ekslikust arusaamast down'i sündroomiga inimeste keskmise eluea osas: “(...) kasvõi see downi sündroomiga inimeste lühike eluiga. Mis tegelikult tuli sellest, et nende eest hoolitseti nii halvasti, et neil ei olnudki võimalik kauem elada kui 20 aastat (...)” (P 2).

Lapsevanema arvamus on, et erivajadustega lastega tegelevad spetsialistid tahavad oma rolli tähtsustada, varastades vanematelt nende probleemid ja hakates neid ise aktiivselt lahendama. Respondent rõhutas, et sageli vajab abi hoopis lapsevanem, kuid liigse lapsele keskendumise juures unustatakse vanemale, kui lapse põhilisele hooldajale, tähelepanu pöörata. Stabiilse psüühikaga ja rahulik lapsevanem avaldab lapsele positiivset mõju ning seeläbi paraneb lapse elukvaliteet.

Intervjuueritav P 2 leiab, et tõenduspõhiste meetodite puhul kipub kujunema olukord, kus lapsevanemalt võetakse võimalus osaleda lapse abistamises, mis “(...) tekitab sellise abitu tunde ja lõpptulemus võib olla see, et lapsevanem hoopis võõrandub oma lapsest, ei olegi enam päris nagu vanem, keegi teine täidab seda vanema rolli.”

Lapsevanemate suhtumine alternatiivsetesse sekkumismeetoditesse

Mõlemad lapsevanemad pooldavad alternatiivseid sekkumismeetodeid ning on neid oma autistliku lapse ravis ja õpetamisel kasutanud. Samas on nad ettevaatlikud neid katsetades, püüdes säilitada elutervet kriitikameelt. Alternatiivsete lähenemiste üheks plussiks

peavad lapsevanemad seda, et neid meetodeid praktiseerivad spetsialistid võtavad suhtlemiseks ja uurimiseks aega ning lähenevad probleemile terviklikumalt kui tõenduspõhise maailmavaate esindajad.

Respondendi P 1 hoiakud. Lapsevanem püüab suhtuda alternatiivsetesse meetoditesse kriitiliselt “(...) ma ei ole selline alternatiivsete lahenduste kummardaja, vaid et ma olen ohtudest ikkagi täiesti teadlik (...)” (P 1), kuid samas tunnistab, et “ (...) kui need tavavõtted ei toimi, siis oled valmis igaks võimalikuks asjaks (...)” (P 1).

Vaatamata ettevaatlikule suhtumisele, kaldub lapsevanem mõtestama elu läbi esoteeriliste uskumuste “(...) see Viilmaa peegeldab väga hästi oma halvad jooned. Sealtsain väga palju süütundeid (naer - uurija märkus). (...) Mina arvan, et ta (intervjueeritava laps - uurija märkus) tuli minu ebaküpsust ja minu halbu asju mulle ilmsiks tooma. Ta tuli peegeldama seda valet, mis minus on nagu.” (P 1).

Respondendi P 2 hoiakud. Lapsevanem on väga avatud alternatiivsete meetodite kasutamisele ning nõus katsetama erinevaid võimalusi lapse elukvaliteedi parandamiseks, “ (...) kuna nagu need teaduspõhised lähenemised nagunii ju inimesi ei aita, siis miks mitte ka katsetada neid alternatiivseid viise.” (P 2).

Emal on lapse autistlike sümptomite leevendamiseks teinud kolm aastat gluteeni- ja kaseiinivaba dieeti, kuid positiivset efekti lapsele selle juures ta ei täheldanud. Samas on lapsevanem veendunud, et “(...) ilma selle dieedita ma ei oleks võibolla nii kiiresti tulnud välja sellest psühhoosist, kuhu ma nagu sattusin siis, kui see diagnoosimine nagu oli.” (P 2).

Lapsevanemate ootused lapse ravile, õpetamisele ja koostööle spetsialistidega

Mõlemad lapsevanemad peavad spetsialisti isikuomadusi, empaatiavõimet ja suhtlusviisi olulisemaks kui kõrget erialast kompetentsi. Lapsevanemad on äärmiselt tundlikud selle suhtes, mil viisil neid koheldakse ja ootavad spetsialistilt osavõtlikku suhtumist “(...) ükski psühholoog, kellega ma olen kohtunud, ei ole mitte kunagi küsinud: “Kuidas te hakkama saate? Aga mida te tunnete? Et kas teil ei ole abi vaja? Ega te ennast äkki ära tappa ei taha või midagi? ” (...)” (P 2).

Lapsevanem P 2 leiab, et spetsialistid peaksid suhtuma lapsesse kui tavalisesse, mitte kui eritingimusi vajavasse lapsesse. Mõlemad respondendid leidsid, et parim õpikeskkond

nende autistlikele lastele on tavaklass. Õpetajatelt ootavad lapsevanemad, et nad kasvataksid õpilaste teadlikkust autismi osas, eesmärgiga kujundada olukord, kus mõlemad osapooled tunnevad end mugavalt, “ (...) õpetajad võiksid tegelikult õpetada nagu, et see on just nagu mingi tolerantsuse õpetus lastele või ütleme võimalus, et sa näed eksole, et teist, et seda last on selles situatsioonis vaja aidata (...)” (P 1).

Mõlema pere lapsevanemad peavad oluliseks, et tõenduspõhise ja alternatiivse suuna esindajad teeksid koostööd. Nad leiavad, et teadus on piiratud ja seal, kus saavad teaduslikud selgitused otsa, tuleb appi alternatiivne ja esoteeriline lähenemine: “(...) tegelikult see on väljakutse nendele, kogu sellele sotsiaalteadustele üleüldse, et kas nad julgevad võtta selle religiooni osa endale või nad ei julge? Ja sel juhul, nii kaua, kui nad ei julge, nii kaua kasutavad inimesed...siis pöörduvad nende alternatiivsete lähenemiste poole.” (P 2). Intervjuueritav P 1 leiab, et “see on nagu täiesti tobe, mis toimub. See vastandumine. Ma arvan, et arukad alternatiivravi inimesed ikkagi räägivad kombinatsiooni poolt. Arukad arstid nagu tunnetavad ka meditsiini piire.” (P 1)

Lapsevanemate info hankimise allikad

Informatsiooni alternatiivsete meetodite kohta on mõlema pere lapsevanemad saanud oma tutvusringkonnast ja internetist. Respondendid on teadlikud internetis leviva informatsiooniga seonduvatest ohtudest ning seetõttu suhtuvad avameedias reklaamitavatesse soovitusesse kriitiliselt. Samas tuttavate soovitusi ja kogemusi usaldavad nad piisaval määral, et proovida nende eeskujul alternatiivsed meetodeid. Respondent P 1 kirjeldab, et infot alternatiivmeetodite kohta sai ta “(...) kõigepealt sõbranna kaudu, kes nagu liigub selles...või noh, õpib homöopaatiat ka (...)”.

Alternatiivsete meetodite valikut põhjustavad tegurid

Intervjuueritavad leiavad, et teooria teaduslik tõestatus ei kasvata nende silmis tema usaldusväarsust. Otsuste tegemisel on määrav hoopis sisetunne ja teiste või enda positiivsed kogemused. Respondent P 1 ütles intervjuus, “ (...) et kui neid (tutvusringkonda kuuluvate inimeste positiivseid kogemusi seoses alternatiivsete meetodite kasutamisega - autori kommentaar) on nagu ridamisi, siis see ka räägib iseenda eest. Et selles mõttes tõenduspõhised lähenemised... see on ka see, et meil räägitakse ikkagi, mis nagu hästi on. Et

sellest, mis nihu läheb, seda nii palju ei avalikustata. See on nagu poliitiline asi, nagu tundub rohkem.”.

Intervjueeritavad väljendavad seisukohta, et see, kas usaldada tõenduspõhiseid või alternatiivseid maailmavaateid, põhineb uskumisel. Lapsevanema P 1 arvates “see on jälle uskumuse, uskude küsimus, eksole (...)”. Respondent P 2 ütleb, et “ kui nüüd vaadata ajalugu, siis on ju näha, et inimesed on ju täiesti tõsimeeli uskunud paljusid asju, mis hiljem on osutunud täielikuks valeks. Noh, kui nüüd tuua mõni hea näide, siis inimesed on siiralt uskunud, et maakera on lapik(...)”.

Peamõte

Intervjuude analüüsi tulemusena joonistus välja hulganisti seisukohti, tõlgendusi ja hoiakuid. Intervjuudes kajastunud olulisemad mõtted on koondatud Tabelisse nr 2.

Tabel 2 Lastevanemate hoiakud

Peamõte	Perekond 1	Perekond 2
Intervjuu 1	Avatus esoteerikale on seotud kogemusega	Kuni teadus ei vasta olulistele küsimustele, pöörduvad inimesed alternatiivsete lähenemiste poole
Intervjuu 2	Alternatiivse ja tõenduspõhise lähenemise koostöö	Kõik teooriad on kunagi olnud uued ja neisse ei usutud

Arutelu

Mõlema intervjueeritava puhul on tegemist maailmavaadete muutumisega ajas. Enne lapse diagnoosimist pidasid lapsevanemad end tõenduspõhise maailmavaate pooldajateks, kuid lapse puudest teadasaamine muutis lapsevanemate arusaamu ja maailmakäsitlust, mistõttu pöörduti esoteeriliste valikute poole.

Seega erinevad meie kaks näidet mõnegi teise uurija tulemustest. Näiteks kajastab Günayer (2010) oma uurimuses näidet varasemast uuringust (Astin, 1998), mille kohaselt otsustavad lapsevanemad kasutada alternatiivseid meetodeid nende sobivuse tõttu enda väärtushinnangute, uskumuste ja elufilosoofiaga. Kahjuks ei ole teada, milline oli selles

uurimuses (Astin, 1998) osalenud lapsevanemate haridus ja kultuuriline taust. Maailmakäsitluste tagamaade uurimise seisukohalt aga aitaks nende faktide teadmine seisukohti paremini tõlgendada. Käesolevas uurimuses osalevad lapsevanemad olid lapse diagnoosist teadasaamise hetkeks kõrgharidusega ning nende maailmakäsitlus toetus varasemalt tõendus põhiste vaadetele. Lapsega seonduvad probleemid tõid nende jaoks endaga kaasa küllaltki drastilisi väärtushinnangute ja maailmavaate muutusi. Muidugi jääb lahtiseks, kui võrd sage on selline pöördumine Eestis tervikuna. Saame vaid järeldada, et maailmavaade võib ajas muutuda sõltuvalt inimese elukogemusest.

Intervjuude analüüsist tõusid esoteerikasse pöördumise ajenditena lapsevanemate hinnangutes esile järgmised tegurid: kogemused, ootused, pettumine ja alternatiivsus. Sarnane muster kajastus ka Wong ja Smith'i (2006) läbiviidud internetiuuringus, millest saame teada, et alternatiivsete meetodite juurde jõudsid autistlike laste vanemad pärast ebaõnnestunud katseid leida lahendusi traditsioonilisest meditsiinist ja eripedagoogikast. Kuid käesoleva uurimuse erinevus seisneb selles, et lapsevanemad olid äärmiselt tundlikud selle suhtes, kuidas spetsialistid neid kohtlevad. Kuna spetsialisti käitumine ei vastanud lapsevanemate ootustele, siis kahanes ka usaldus nii spetsialisti enda kui ka maailmavaate suhtes tervikuna, mida ta esindas.

Intervjuudest selgub, et lapsevanemad on kursis tõendus põhiste pedagoogiliste soovitusetega jälgida õpetuses struktureeritust, teatavat rutiinsust päevakavas turvalist õpikeskkonda. Kumbki lapsevanem ei pea neid soovitusi otseselt halvaks, kuid kasutegurit nad nendes ka ei näe. Respondent P 2 tõi välja seisukoha, et vastupidiselt üldlevinud pedagoogilistele arusaamadele tuleks rutiini murdmise eesmärgil käia autistist lapsega lennu- ja autoreisidel, ja matkadel. See õpetaks lapsele samm sammult, kuidas paremini toime tulla muutustega, mis on paratamatult elu loomulik osa. Võimalik, et lapsevanem ei ole kokku puutunud spetsialistidega, kellel oleks aega või soovi selgitada eripedagoogika kaasagseid printsiipe, kuid muutustega toimetuleku õpetamist soovitatakse ka eripedagoogide poolt, näiteks on kirjutanud Tartu Herbert Masingu Kooli õpetaja Mari Suuder (2011) järgmist: "Õpilased vajavad struktuuri ja struktureeritust, et tunda turvalisust nende jaoks halvasti mõistetavas maailmas. Teisalt peavad nad jõudma ühiskonna hästifunktsioneerivateks liikmeteks. Seega on vaja turvalisi tingimusi luua ja oma töö teinuna nad ka kõrvaldada."

Kuigi käesolevas uurimuses osalenud lapsevanemad on avatud alternatiivsetele sekkumismeetoditele, ei ole nad konkreetselt abi lapsele neid meetodeid kasutades saanud. See

tulemus erineb Günayer (2010) artiklis tutvustatud uurimustulemustest, kus lapsevanemad olid alternatiivmeetodite efektiivsuse osas väga optimistlikud, paljud neist on täheldanud oma autistliku lapse täielikku või osalist paranemist. Positiivsed muutused leidsid aset erinevates valdkondades: kommunikatsioon, tervislik seisund, käitumine, uni, õppimine ja söömine.

Respondent P 2 kirjeldas, et on oma autistlikule lapsele teinud eridieeti -- gluteeni- ja kaseiinivaba dieeti, jättes menüüst välja kõik toiduained, mis sisaldavad piima- ja teraviljavalku. Lapsevanem ei täheldanud muutusi lapse käitumises, kuid ei kahetse piiratud dieedi katsetamist, sest dieedi pidamine oli esimene asi, mis lapsevanema lapse diagnoosist teada saamisega kaasnevast šokist välja tõi. Gluteeni- ja kaseiinivaba dieedi ebaefektiivsus kajastub ka Shute (2010) artiklis, kus tutvustati 2007.aastal läbiviidud sõltumatu hindaja uurimust, milles uuriti kaseiini ja gluteeni mõju aju retseptoritele. Esimeses uuringus leiti vähest autismi sümptomite taandumist, teises uuringus mõju ei leitud. Järgmiseski uuringus ei täheldatud muutusi lapse tähelepanus, unes, ega ka mitte käitumises. Vaiksel hakkab kogunema tõendeid, et dieedid ei ole imerohi, nagu inimesed loodavad, kirjutab Shute (2010).

Autistliku lapse kasvatamine on väiksem või suurem väljakutse igale lapsevanemale, seega kogu pere elukvaliteet sõltub sellest, kui hästi lapsevanemad emotsionaalselt toime tulevad. Uurimuses osalenud lapsevanemate arvates on kõige murettekitavam tõsiasi, et lapse kõrval jäetakse vanemad tähelepanuta. Lapsevanemad kogevad lapse kasvatamisega seonduvalt meeleheidet, ühtlasi neil puudub ettevalmistus sellise olukorraga toimetulemiseks. Nad otsivad inimlikku mõistmist ja võimalust rääkida muredest. Barthélémy et al (2000) jagavad sarnast seisukohta, leides, et lapsevanematel peab olema ligipääs kõikidele psühholoogilistele teenustele ja ravile, ka kohandatud ravile, täitmaks iga indiviidi vajadusi. Käesolevas uurimuses osalenud lapsevanemad leiavad, et spetsialist peaks tundma huvi nende pere vastu tervikuna. Samuti soovivad nad, et spetsialist arutleks nendega eksistentsialistlike probleemide üle. Arusaadavalt ei jätku eripedagoogidel, logopeedidel ja teistel autistliku lapse perega kokkupuutuvatel spetsialistidel aega ega ka sageli kompetentsi selleks.

Eestis tegutsevad kaks organisatsiooni -- Autismiühing ja Põhja-Eesti Autismiliit, mis mõlemad on ellu kutsutud just eelkõige selleks, et pakkuda psühholoogilist tuge autistlike laste vanematele. Uurimustulemuste valguses võib öelda, et abi ei ulatu kõikide lapsevanemateni. Uurimusest ei selgu, millised on olnud lapsevanemate katsed leida abi eelnimetatud organisatsioonidest.

Mõlemad lapsevanemad rõhutasid, et nad tajuvad isoleerituse ohtu ühiskonnast, vähest mõistmist ühiskonnaliikmete poolt ja lapsevanemate tähelepanuta jätmist olukorras, kus nad vajavad abi sama palju kui lapski. Töö autor näeb vajadust täiendavate analoogsete uuringute läbiviimiseks suurema valimiga, et mõista, kas eelnev kehtib üksikute vanemate kohta või kirjeldab see paljude autistlike laste vanemate suhtumisi.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

Autism Europe. (s.a.). Külastatud 4.mail 2013 aadressil <http://www.autismeurope.org/about-autism/>

Autism Speaks. (s.a.). Külastatud 4.mail 2013 aadressil <http://www.autismspeaks.org/what-autism/treatment/applied-behavior-analysis-aba>

Barthélémy, C., Fuentes, J., Gaag, R., Howlin, P. (s.a.). Persons with Autism Spectrum Disorders, Identification, Understanding, Intervention. Külastatud aadressil <http://www.autismeurope.org/files/files/persons-with-autism-spectrum-disorders-identification-understanding-intervention.pdf>

Campbell, M. Schopler, E. (1996), Treatment of Autistic Disorder. *Journal of the American Academy of Child Adolescent Psychiatry*. Vol 35, Number 2

Cook, L., Karim, K. & O'Reilly, M. (2012). Complementary or controversial care? The opinions of professionals on complementary and alternative interventions for Autistic Spectrum Disorder. *Clin Child Psychol Psychiatry*, 17: 602. Külastatud 3.mail 2013 aadressil <http://ccp.sagepub.com.ezproxy.utlib.ee/content/17/4/602.full.pdf+html?>

Green, V.A. (2007). Parental Experience with Treatments for Autism.. *Journal of Developmental & Physical Disabilities*, Vol. 19 Issue 2. Külastatud aadressil 1.mail 2013 <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&sid=79b6f72d-ab8d-4c91-879b-4d1968685d53%40sessionmgr4&hid=21&bdata=JmxvZ2luLmFzcCZzaXRIPWVob3N0LWxpdmU%3d#db=a9h&AN=24513176>

Günayer, S. (2010). Parents' Views and Experiences About Complementary and Alternative Medicine Treatments for Their Children with Autistic Spectrum Disorder. *Journal of Autism & Developmental Disorders*, Vol. 40 Issue 4. Külastatud aadressil <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&sid=79b6f72d-ab8d-4c91-879b->

[4d1968685d53%40sessionmgr4&hid=21&bdata=JmxvZ2luLmFzcCZzaXRIPWVob3N0LWxpdmU%3d#db=a9h&AN=48536835](http://www.opleht.ee/admin/pages/preview/?archive_mode=article&articleid=4939)

Helbe, E. (2011, 18.veebr). Autismisündroomiga sünnib juba iga sajas laps. *Õpetajate Leht*.
Külastatud 15.aprillil 2013 aadressil http://www.opleht.ee/admin/pages/preview/?archive_mode=article&articleid=4939

Kändler, T. (2012, 29.nov). Autism eelistab poisse ja matemaatikat. *Eesti Päevaleht*.
Külastatud 14.aprillil 2013 aadressil <http://www.epl.ee/news/eesti/autism-eelistab-poisse-ja-matemaatikat.d?id=65333292>

Laherand, M-L., (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk

Lehtmets, K. (2004, 15.mai). Almar, justkui ilma nahata inimene. *Õhtuleht*.
Külastatud 28.aprillil 2013 aadressil <http://www.ohtuleht.ee/156992>

Lotus, S.Y-I., Tsai, J-L. (2010) Explaining and Selecting Treatments for Autism: Parental Explanatory Models in Taiwan. *Journal of Autism & Developmental Disorders*. Vol. 40 Issue 11. Külastatud 3.mai 2013 aadressil <http://web.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/detail?sid=34e552b8-3f63-469e-9a8f-fdbb759a2c52%40sessionmgr10&vid=1&hid=1&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtGjZlZQ%3d%3d#db=a9h&AN=55023477>

Paavle, S. (2009, 5.dets). Lapsstaarist autistiks: Juhan veedab päevi voodiserval istudes. *Õhtuleht*.
Külastatud 28.aprillil 2013 aadressil <http://www.ohtuleht.ee/357776>

Paavle, S. (2008, 14.apr). Kui mõtlema hakata, võib must masendus peale tulla. *Õhtuleht*.
Külastatud 28.aprillil 2013 aadressil <http://www.ohtuleht.ee/275499>

Patterson, J. (2008). Autism in a family: A strength based perspective. *The Sciences and Engineering*, Vol 69(1-B). Külastatud 3.mai 2013 aadressil <http://web.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/detail?sid=856e29bd-5f9f-46cd-b694->

[ae6d08c64dc4%40sessionmgr13&vid=1&hid=1&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbG12ZQ%3d%3d#db=psych&AN=2008-99140-309](http://www.kliinikum.ee/psyhiaatrikliinik/lisad/ravi/RHK/RHK10-FR17.htm)

Peterson, S., Reimand, T., & Uus, M. (Toim.). (2011). Minu eriline laps - vastuseid küsimustele. Tartu : Anni Mängumaa.

RHK-10/V - Psüühika- ja käitumishäired. (1994). Külastatud 3.mail 2013 aadressil <http://www.kliinikum.ee/psyhiaatrikliinik/lisad/ravi/RHK/RHK10-FR17.htm>

Shute, N. (2010). Desperate for an Autism Cure. *Scientific American*, Vol. 303 Issue 4. Külastatud 4.mail 2013 aadressil <http://web.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/detail?sid=7517addc-9e72-4c6b-884f-09a587e52992%40sessionmgr12&vid=1&hid=9&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbG12ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=53712081>

Smith, R.G., Wong, H.H.L. (2006). Patterns of Complementary and Alternative Medical Therapy Use in Children Diagnosed with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Autism & Developmental Disorders*, Vol. 36 Issue 7. Külastatud 2.mail 2013 aadressil <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&sid=79b6f72d-ab8d-4c91-879b-4d1968685d53%40sessionmgr4&hid=21&bdata=JmxvZ2luLmFzcCZzaXRIPWVob3N0LWxpdmU%3d#db=a9h&AN=22437357>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

Maris Annus

(sünnikuupäev:

15.02.1979)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Autistlike laste vanemate ajendid sekkumisviisi valikul kahe perekonna näitel,

mille juhendaja on

Jaan Kõrgesaar, ped.kand.

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 15.05.2013

Lisa 1	Intervjuu 1 Perefond 1 emaga								
* Töö anonüümsuse huvides on käesolevas tabelis muudetud kõik inimeste ja kohanimed. See info on töö autori erakogus säilitatud.									
AVATUD KODEERIMINE						TELGKODEERIMINE		VALIKULINE KODEERIMINE	
Küsimus	Tekst ja tähendusüksused	Tähendusüksuste mõisted	Koodid	Kodeerimismärkmed	Kategooriad	Kategooriate rikastamine	Alakategooriad	Peamõte, muustrid ja avaldustingimused	
Et millist tähendust kannab sinu jaoks sõnapaar eriline laps?	Vot sellega ma jään jänni. Mhm, 1/ et mis, mida see eriline nagu 2/ tähendabki üldse? 3/ Sa mõtled nagu... 4/	1 - Ajavõit mõtlemiseks; 2 - küsimuse kordamine; 3 - kõhkluse väljendamine	Kõhklus	Nõutu, imestunud ilme					
Aga pigem siis ikka selline kaastunne, mitte et selline, kuidas ma ütlen, et rõõmutunne, et vaata kui tore, et sa oled selline erilise siia ilma sündinud?	Selles mõttes mingit rõõmutunnet...ee mitte mis mul siin rõõmustada, aga ütleme, et ee, respekt, et tõesti nagu kaastunne sellepärast, et ma tean seda, et kuidas selline keskpärane inimene, karjainimene tõrjub sellist. Mul on nagu kohe see assotsatsioon, et just selline kaastunne või kaitsmine, nagu väärtustamise tunne.	Iseenesestmõistetavuse väljendamine, et olukord on kõike muud kui rõõmustav; vanem hindab teistsuguseid inimesi; enda ja karjainimese vastandamine; tõrjutus ja isoleerimine; kaitsja rolli võtmine.	Enesemääratlus	emotsionaalne seisund	ressursid spetsialisti isikuomadused	vastandamine, emotsionaalne seisund, enesemääratlus, ühiskond, eelarvamused	keskpärane karjainimene vs intervjuueeritav, negatiivsed ootused ühiskonnalt, pettumuse tunne, lapse väärtustamine	AVATUS ESOTEERIKALE ON SEOTUD KOGEMUSEGA	
	Tal 1/ ei ole hea olla.2 / Tal 1/ on hea olla kaitstud turvalises keskkonnas, 3/ aga/ nad 4/ põrkuvad 5/ kohe ja 6/ halastamatult 7./ tegelikult 8/ juba alguses. 6/ Võibolla/ juba kodus 9/ emaga 10/ eksle.8/	1 - rõhutamine, et jutt käib konkreetselt tema lapsest; 2 - mugavustsoon; 3- täpsustamine; 4 - üldistamine; 5 - konflikti esiletoomine; 6 - ajaline määratlus; 7 - olukorra tõsiduse mõõde; 8 - kinnitus; 9 - näide alguspunkti; 10 - turvaisik;	Konflikt on olukorda sisse kirjutatud		hirmud isiklik tõlgendus maailmavaade ja enesemääratlu veendumused lapse hoiakud isiklik kasvamine abi vajadus emotsionaalne seisund põhjused ootused keskkond eelarvamused kogemused vastutus pettumine aktsepteerimise uued teadmised ebakindlus	keskkond, hirmud, kogemus,	Lapsel tekivad konfliktid, arusaamatused, vajalik turvaline keskkond	PROTSESS: pere kogemus esialgse valediagnoosiga; ettevaatlikkus nii tava- kui alternatiivteaduse suhtes; soov vanematena ise vastutus võtta; julgus vastutust võtta.	
	Seal ongi see, et minu dilemma oli algusest peale see, et ma tundsin, et ma ei saa aru, et mis toimub. Et ma saan aru, et ta on täiesti eriline, et ühest küljest ta paistis olema kergelt opakas, teisest küljest ta avaldas mingisuguseid selliseid geniaalsuse märke.	Segadus ja vastused küsimused; kahtlused; imetlus lapse suunas; vastandumine mitte rumalatega/vaimupuuetega inimestega.	Uue olukorraga harjumine			isiklik tõlgendus, emotsionaalne seisund, ootused, ebakindlus	Lootus, et laps on väga andekas; hirm, aga, et on vaimselt alaarenenud, kahevahelolek, erinevuse märkamine	TASANDID: pöördumine esmalt teadusliku meditsiini poole, seejärel iseseisev uurimine, vajadusel kombineerimine kahe lähenemise vahel.	
	No lapsena oli ta tõesti hüperaktiivne, väga liikuv, väga toimekas, väga nõudlik laps. Nõudlik. Et sina oled tema jaoks, aga tema sinule emotsionaalselt midagi vastu ei anna, sest sina oled tema jaoks vahend, et kõrgemale näha.	Emotsionaalne kurnatus; ühepoolne emotsionaalne suhe.	Stress			emotsionaalne seisund, kogemused	Raske lapsega toime tulla, andmine ilma vastu midagi saamata -- emotsionaalne tühjus.	LIIGID: pettumine, tugev stress, meeleheide, ahastus STRATEEGIA: keeldumine haiglast; iseseisev otsustamine, mis on lapsele parim; arstide arvamuse kahtluse alla seadmine ja eiramine, endale kindlaks jäämine; iseseisev abi otsimine alternatiivsest/esoteerilisest kirjandusest; aktsepteerimine.	
- Selge, aga ma küsin hoopis teistmoodi asja vahele. Et eee... milliseid mõtteid tekitas sinus see, kui sa said teada, et tal on ..noh... et kas asperger kohe õeldi või autismispektri häire või kuidas see sõnastati tookord?	‘Tähendab, selles mõttes, et ma ju nägin, et selles mõttes, et mul ei olnud ju...selleks hetkeks olin ma elanud koos selle tundega, et ta on nii teistmoodi et tegelikult ma läksin pigem iseenda pärast, et...	Sõnavalikuraskus; mõtete konsentreerimine; tunnete ja teadmiste seostamine; tunnistamine, et emal oli abi vaja.	Ema abi otsingud			kogemus, abi vajadus, emotsionaalne seisund	Ema tundis, et midagi on lapses teistmoodi; ema vajas abi; ema nõutus ja küsimused seoses lapse arenguga		

	' tegelikult hoopis, 1/ et mis on 2/ ja kuidas käituda 3/ sellise lapsega, 4/ et mida me 5/ valesi teeme 6/ või et mida teha 7/ või kuidas hakkama saada 8./ Aga tegelikult ikka 1/ et probleem oli 9/ minul, mitte lapsel. 10/	1 - seisukoha rõhutamine; 2 - arusaamatus, nõutus; 3 - viide lapse suurele eripärale, teistest erinevusele; 4 - olukorras on terve pere; 5 - enesesüüdistus; 6 - küsimused; nõutus; 7 - abi otsimine, üksiolek; 8 - ahastus; 9 - igapäeva elu mõjutav negatiivne asjaolu; 10 - enesekeskus.	Suund praktiliste lahenduste leidmisele		lapse hoiakud isiklik kasvamine abi vajadus emotsionaalne seisund põhjused ootused keskkond eelarvamused kogemused vastutus pettumine aktsepteerimine uued teadmised ebakindlus	abi vajadus, emotsionaalne seisund, ebakindlus	Ema vajas soovitusi lapsega käitumise osas, spetsialisti hinnangut, ise ei oska; emotsionaalne pinget, stress	INTERAKTSIOON: uus ja raske kogemus avardas ema maailmavaadet, sundis teda mõtlema eksistentsialistlikele küsimustele, tekitas süütundeid, ema isiklik kasvamine ja areng: väärtushinnangud, hoiakud, maailmavaade.	
	Aga mina olin täiesti lõpuni kurnatud.	Emotsionaalne kurnatus; tunnete peegeldamine.	Stress			emotsionaalne seisund	Ema stressiseisund, väsimus	IDENTITEET: sotsiaalselt vanemad määratlevad end kui karjainimesest erinevat; kerge isoleeritus; eneseväärtustamine on tulnud peale valusaid kogemusi ja enesesüüdistusi; vanem ise on muutunud ja ootab kka ühiskonnalt muutumist mõistmise ja tolerantsuse näol.	
	Just et see oli juba enne, et selles mõttes ma ei mäleta nagu mingit suurt šokki.	Ootuspärasus	Ootuspärasus			ootused, kogemused	Oma sisetundele toetuv teadmine lapse erinevusest, teadasaamine ei olnud üllatuseks	LÕIKEPUNKT: diagnoosist teadasaamine	
	Ühesõnaga. Ja see tekitab tegelikult masendust, nii et selles mõttes ohud on. Peab nagu hästi nagu, ütleme, ikka peab tunnustama aegajalt. Pidevalt ikka. Koguaeg nagu.	Masendus; lapse pidev tunnustamise vajalikkus.	Masendus			emotsionaalne seisund, vastutus	Raske lapsena oli emal vaja tem enesehinnangut üleval hoida, tunnustada. Mis omakorda ema väsitab. Ema teadlikkus ohtudest	KULTUUR: ühiskond ei mõista autistlike lapsi piisavalt, et ka autistlik laps end mugavalt saaks tunda; tahtmatu autistliku lapse ja ta pere isoleerimine ühiskonnast	
	Sellised jutuajamised 1./ et see 2/ ei ole nagu temast 3/, vaid et ühiskond 4/ ongi, inimesed ongi, 5/ pooletoobised enamasti, 6/ me kõik oleme, 7/ et see 2/ ei ole sinust. 3/	1 - inimsuhteid analüüsivad jutuajamised; 2 - ühiskonna negatiivne meelestatus; 3 - negatiivne suhtumine on suhtuja probleem; 4 - üldistamine; 5 - vastandamine teiste inimestega; 6 - vastandamine ja hinnangu andmine; 7 - arvamuse muutmine	Ühiskonna seisukohtade negatiivses võtmes üldistamine			ühiskond, keskkond, hirmud, enesemääratlus, veendumused, põhjused, eelarvamused, ebakindlus	Ühiskond ei ole valmis, inimesed on erinevad. Eristumine suhtumise osas, samastumine selles osas, et nemandki (nende pere) on oma vigadega, lapse toetamine	KONSENSUS: ühiskond peaks muutuma tolerantsemaks. See omakorda on kinni väheses teavitustöös ja ressurside jagamises. Eelnev aga on lahendatav.	
Kas keegi annab nõu ka lapsevanemale, et kui sa oled ta suureks kasvatanud, et kuidas edasi saab siis?	No seda praegu otseselt veel ei ole, me pole selles hetkes veel olnud.	Tuleviku osas teadmatust; keskendumine olevikule	Teadmatust			abi vajadus, hirmud	Keskendumine olevikule, samas hirmud tuleviku ees, samas tuleviku osas sooviks selgemat pilti		

	Noh et ta tahab kuidagi nagu olla omaette. See, mida ta ütleb on see, et ta tahab, et ta ei puutuks mitte ühegi inimesega kokku. Et ta tahab oma elus elada nii, et ta ei näeks mitte ühtegi inimest. Mitte kedagi. Et siis ta tunneb õnnelikult ennast niieeda arvutimaailmas ja matemaatika, füüsika maailmas. Aga noh, see ei ole ka realistlik. Mina loodan ikkagi, et ta leiab mingite spetsialistide ringi, kus ta mingil määral nagu....tal on siiski nagu mingeid positiivseid nagu suhtlemiskogemusi oma klassikaaslastega, sest et ta peab koolis...seal on kõik tõesti väga ambitsioonikad...	Lapse soov olla isoleeritud; on asju, mis pakuvad rahuldust; võimeline tundma õnnetunnet; ema optimistlikud lootused lapse tulevikule.	Lapse vastandumine ühiskonnale			ühiskond, keskkond, hirmud, enesemääratlus, ootused, emotsionaalne seisund, lapse hoiakud	Laps tahab eemalduda inimestest, tunneb inimestega suhtlemisel ebamugavust, pisut isegi tülgastust. Laps on sügavate teaduslike huvidega, andekas. Ema lootus, et laps siiski sotsialiseerub, saab häid suhtlemiskogemusi.		
	See klass, õnneks, kuhu ta nüüd lõpuks on sattunud...et see on esimene, kus teda tegelikult ei torgita või nagu ei visata talle ette seda, mis sul on.	Oluline on keskkond	Keskkond määrab			keskkond, aktsepteerimine	Klassikeskkond ja kaaslasterpoolne aktsepteerimine on olulised.		
Mida siis konkreetselt soovitati no selles vanuses lapse jaoks spetsialisti poolt ja kes see spetsialist oli? Psühhiaater või oli juba kaasatud logopeed ja teised ka?	Seal oli...ta käis...1 /ühesõnaga 2/ meil oli niimoodi, 3/ et kõigepealt tahtis psühhiaater, 4/ et panna Jüri 5/ nagu sisse haiglasse. 6/	1 - järelemõtlemine, sõnavalikuraskus; 2 - jutuga alustamine; 3 - pere tegi selle läbi koos; 4 - haiglapersonali surve; 5 - väline sekkumine; 6 - otsus	Töenduspõhises lähenemisesse etteatlik suhtumine	žestid ja kõnetoon viitasid imestusele, arusaamatusele, pörkumisele teadusliku arvamusega.		abi vajadus, isiklik tõlgendus. hirmud, eelarvamused, ootused,	Abi saamiseks pöörduiti esmajärjekorras tõendus põhise vaatega spetsialisti poole, emal olid hirmud ja eelarvamused haigla suhtes.		
	Ja siis 1/ mul 2/ oli kohe, 3/ et nagu punane tuli lõi vilkuma, 4/ et ei, 5/ mitte mingil juhul. 6/ Ma 2/ ütlesin ei, 7/ sest ma arvan, 8/ et siis ta 9/ oleks hulluks pandud 10/ ja ma 2/ tundsin ja teadsin, 11/ et rohtude panemise oht on, 12/ et seda ma nagu 13/.../et see 14/ üldse polnud nagu 15/ eesmärk. 16/	1 - Meenus, 2 - enda arvamuse rõhutamine; 3 - kindel veendumus; 4 - ohutunne seoses haiglagaga, 5 - keeldumine, 6 - kategooriline keeldumine, 7 - keeldumise rõhutamine, 8 - oma arvamuse esitlemine, 9 - lapse sissetoomine, 10 - negatiivne, põlglik, hirmunud hoiak ja eelarvamus, 11 - sisetunde rõhutamine, 12 - medikamentide ohtlikkus, kartus, 13 - seostamine pere arvamusega, 14 - eesmärgi sisse toomine - rohud, 15 - veendumuse kinnitamine, 16 jääb lahtiseks, mis eesmärk oli; teada saime, mis ei ole eesmärk.	Ohutunne seoses haiglagaga	Kerge ärrituvus, pinge, samas tugev veendumus		Eelarvamus, hirmud, isiklik tõlgendus, veendumused, ootused	Emal on eelarvamus ja ohutunne seoses haiglagaga, kartus, et tembeldatakse hulluks, aga hull ta laps ju ei ole. Ema ei soovi rohtusid lapsele: Emal oli hirm, et abi asemel saavad nad kahju veendumused (rohud, sildistamine).		

		1 - küsimuse juurde tagasipöördumine, 2 - mõttepaus, 3 - meenutamine, aja võitmine, 4 - probleemiga üksiolek, 5 - enda tunnete sisse toomine, 6 - meenutamine, 7 - isiklik aspekt, 8 - teadasaamine kui kergendus, 9 - enda tunnete rõhutamine, 10 - konstaneerimine, 11 - diagnoos, 12 - elul tekkis suund, 13 - õppimine, 14 - arusaamine.					
	Tegelikult 1/ nagu...eee..2/ ma ei mäletagi midagi,3/ mingisuguseid väga täpseid juhiseid, 4/ et minu jaoks 5/ ma mäletan, 6/ et oli nagu väärtus see, 7/ et ma sain teada, 8/ et ma sain, 9/ et ahah, 10/ et aspergeri sündroom, 11/ et ma hakkasin 12/ asja ise edasi uurima 13/ selle asja kohta. 14/		Uus suund elus			aktsepteerimine, uued teadmised, ootused, abi vajadus	Emal kergendus diagnoosi osas, võimalus edasi minna aluga, teadmine on parem kui mitteteadmine, uurimine teema kohta kirjandusest jmt.
	Võibolla ma sain mingisugust sellist infot küll, et just see rutiin ja ütleme et see teatud režiim, et on tähtis. Ütleme, et seda infot, mis on esmane, et seda küll. Et mis on nagu olulised sellistele aspergeritele. Aga ütleme, et see oli just see selline nagueesmärk oligi nagu diagnoosida, et...et nagu diagnoosida.	Spetsialistid keskenduvad diagnoosimisele, vastuolu lapsevanemate ja spetsialistide ootustes.	Spetsialistide ja ema ootuste vastuolu			aktsepteerimine, uued teadmised, ootused	Arstide eesmärk oli diagnoosida, infot väga ei antud. Kui, siis üldine info. Ema oleks soovinud konkreetsemat abi, abi endaga toimetulemiseks.
	Nii et ühesõnaga selles mõttes 1/ ei ole mul nagu mitte midagi ette heita, 2/ et nad 3/ ei saanudki midagi rohkemat teha 4/ nagu nii, et...5/	1 - soov täpsustada teemat, 2 - mõistev suhtumine spetsialistidesse, 3 - enda distantseerimine, 4 - leppimine	Tolerantne hoiak			aktsepteerimine, kogemus	Emal mõistab spetsialiste, ei heida ette midagi.
	Tead, selles mõttes mul oligi, et kui ma...et mul koguaeg oli selline ohutunne. Et tegelikult seda, seda ma nagu...no ma võibolla olen nagu kriitiline, et ütleme nad tegid oma tööd, et selles mõttes oli tunda ka et ütleme, et see psühhiaater vaatas teda täpselt sellele oma skeemile, et ahah, me paneme ta sinna kasti, et ütleme, et see oht oli. Et seda, et selle ma tundsin õnneks oma nooruses, lolluses kohe ära. Mingid kriitilised hetked on, kus tead lööb niiõelda alateadvuse võim vist lahti, kus ma ütleme, olen nagu endaga rahul, et ma tegelikult tõenäoliselt tegin õigeid valikuid. Ja jahh, et kusjuures (võidukalt), mis nad mõlemad nagu panid puusse: nad suhtusid tegelikult temasse kui kergelt alaarenenusse....alaarenenud laps, sest et psühhiaater võttis temaga sellise kõnetooni nagu ta oleks pool... no ohhohhoo natuke. Ja kusjuures mina vaatan, et Jüri võttis üle selle kõnemaneeeri. Ta hakkaski vastama nagu...nagu selline debiilik kergelt nagu ja mina vaatan suured silmad, et mis toimub! See ei ole ju see laps, kel... see ei ole ju see, mis asi toimub!	Ohutunne seoses haiglaga; kriitiline suhtumine ja eelarvamus; psühhiaatri jaoks on patsient töövahend; liigne sildistamine; sisetunde ja alateadvuse usaldamine; teaduse ekslikkuse väljatoomine	Ohutunne seoses haiglaga			eelarvamus, spetsialisti isikloomadused, isiklik tõlgendus, ootused, veendumus, pettumine	Emal kriitiline hoiak ja eelarvamus med. töötajatesse, liigne kinnipidamine protseduuridest ja vähene suhtlemine inimesega, vähene inimese mõistapüüdmine. Ema etteheited, et arst ei suutnud lapsega kontakti luua ja ei saanud aru tema vaimsest tasemest, patroniseeriv suhtumine lapsed ja emasse.

	Et selles mõttes, 1/ et kuidas saab 2/ nii mõõda panna? 3/	1 - soov korrata asjaolusid; 2 - siiras imestus ja etteheide; 3 - valediagnoos	Negatiivne kogemus seoses tõendus põhise lähenemisega	
	Aga põhimõtteliselt, 1/ et ekslikud inimesed, 2/ et mina võtsin sellest 3/ kui lihtsalt et ahah, 4/ ma sain ühe sõna 5/ ja ma sain mingisugused niidiotsad. 6/	1 - nentimine; 2 - mõistev suhtumine ekslikkusse; 3 - olulise ja ebaolulise eristamine; 4 - tõe aktsepteerimine; 5 - diagnoosist teadasaamine; 6 - edasi liikumine omal jõul	Inimeste ekslikkuse tunnistamine ja aktsepteerimine	
	Et mida peab vanem tundma, kui öeldakse, et su laps on alaarenenud? Ja sa tunned, et see ei ole see. Et tõesti, võibolla oli see aeg liiga väike, kogemus liiga väike. Aga põhimõtteliselt, et nagu, põhimõtteliselt...nad on ka inimesed. Ja et just nagu et iga ala spetsialist... sa võid oskuslik olla, aga see missugune sul see kaastunde või inimese mõistmise tasand, et see haridus ei garanteeri seda, see staatus ei garanteeri seda Sest et mõned nagu täiesti ma mõtlen, et kellega Jüri on nagu tõesti nagu inimliku kontakti saanud, need on lihtsad südamlikud inimesed. Täiesti nad südamest südamesse suhtlevad ja nad ei pruugi tõesti olla kuidagi akadeemilisel tasandil kusagil.	teadusliku seisukoha kahtluse alla seadmine; sisetunde rõhutamine; mõistev suhtumine: inimesed ongi ekslikud; kompetentsi taandamine isikuomadustele; hariduse ja harituse vastandamine ning võrdlemine; lihtsus on olulisem akadeemilisest võimekusest.	Sisetunde olulisuse rõhutamine	
	Et tegelikult põhimõtteliselt mind mõjutas see, et ma hakkasin selle kohta lugema ja jaa just et siis ma hakkasin nagu jälgima olukorda ja ma sain teada, et üldse põhjused nagu ei ole siia maani teada. Ekssole.	vastutuse võtmine; info hankimine	Ema/pere võtab vastutuse lapse tervise ja heaolu eest	
	Et just minu küsimus oli 1/ see, et mida ma 2/ nii valesti olen teinud? 3/	1 - vastuseta küsimused; 2 - enesesse vaatamine; 3 - enesesüüdistus, enda vigade analüüs	Enesesüüdistus	
	Et laps on nii kasvatamatu, allumatu, et mikspärast see niimoodi on? Et ma/ koguaeg süüdistasin/ ennast/ ekssole./	Raske laps, meeleheide, pidev enesesüüdistus	Meeleheide	
Aga näiteks muus osas. Et soovitati, et nad tahavad rutiini, päevakava, et selles osas tegite ka mingeid muutusi või?	Tähendab, et seda ma ei pannud tähele, et see oleks nii palju talle turvalisust...	Tõendus põhise seisukohaga mittenõustumine	Eriarvamus tõendus põhiste seisukohtade osas	
Kuidas sa midu noh, no jälle filosoofiline... aga et sinu enda hingeelu või maailmatunnetust kõik see asi muutis?	Muidugi et muutis. Väga! Selles mõttes et...	Kindel veendumus	Elu õpetab	Hoiakus peegeldub positiivne uhkus ja tänutunne eluõppetunni eest

pettumine, ebakindlus	Imestamine, et arst nii suurelt eksib. Omakorda tekitab see emas ebakindlust süsteemi ees.		
aktsepteerimine, uued teadmised, põhjused, ootused	Samas jälle ema on tolerantne, mõistab, et inimesed eksivad. Ema sai teada, mida vaja ja hakkas ise edasi uurima.		
pettumine, ebakindlus, spetsialisti isikuomadused	Tagasitulemine pettumuse juurde, ebakindlus teaduspõhise abi osas, professionaalsuse ja isikuomaduste vahele võrdumärgi tõmbamine, 'haridus ei garanteeri haritust' suhtumine.		
uued teadmised, vastutus	Ema viis end valdkonnaga kurssi, võttis emana vastutuse.		
emotsionaalne seisund, hirmud, vastutus, isiklik tõlgendus, hirmud, veendumused, põhjused, vastutus	Enesesüüdistused. Kartus, et on eksinud kasvatuses vmt, eneseanalüüs.		
kogemused, isiklik tõlgendus	Ema ei leia, et rutiin oleks vajalik, on tõendus põhiste seisukohtadega eriarvamusel selles osas, kirjeldab oma nägemust.		
isiklik kasvamine, emotsionaalne seisund	Laplega seonduv oli ema vaimsete rännakute aluseks, see on raske olukorra kindel positiivne tahk.		

...kuidas?	Ühesõnaga Jüri aitab seda, lapse sünd aitab väga teadvustada nagu sellist vale asja. Et ta pöörab kõik selle ütleme konventsionaalsuse pahupidi.	Laps kui Õpetaja; enesesüüdistus; uute arusaamadega tutvumine	Laps õpetab vanemaid	
Ja et see oli hingeelu poole pealt, aga ütlema maailmatunnetusiikult, et kas tekkisid üldse mingid eksistentsialistlikud mõtted, et üleüldse, miks sellised asjad sünnivad, et miks sünnivad erilised lapsed või et miks mulle on see antud või?	Ei, seda ikka on...jah, absoluutselt, muidugi, et selles mõttes muidugi.	Läbimõeldud teema lapsevanema jaoks, kindlad uskumused	Emal mõtlemise uus tasand	
	Mina arvan, 1/ et ta 2/ tuli minu ebaküpsust 3/ ja minu halbu asju 4/ mulle ilmsiks tooma. 5/ Ta tuli 2/ peegeldama seda valet, 6/ mis minus on nagu. 7/ Et, et täiesti. 8/	1 - Isikliku arvmuse rõhutamine; 2 - viitamine pojale; 3 - laps kui Õpetaja; 4 - enesekriitika; 5 - valgustus; 6 - hinnang; 7 - probleem keerleb ümber ema; 8 - veendumuse rõhutamine	Laps kui Õpetaja	
Et ta siis õpetas kannatlikkust sulle põhimõtteliselt? Tolerantsust?	Jah, või jah, asjade seletamist, mida mina ei mäleta oma, millest mina tunnen oma peres, oma lapsepõlves puudust, et mulle oleks keegi asju seletanud.	Seostamine enda lapsepõlvega; järjepidevuse sissetoomine	Seoste otsimine põhjuste valguses	
Aga selle juures milline su suhtumine on tõenduspõhisesse meditsiini ja pedagoogikasse?	(pikk vaikus), Hmm...(vaikus)...selles mõttes, et sellest ma olen ka võibolla nagu viimasel ajal rohkem teadlikumaks saanud, et natuke selle alternatiivmeditsiiniga rohkem kokku puutunud olnud või nii...no kuigi tegelikult kui Jüri, ütleme...Jüri...just seesama...ma hakkasin seda Luule Viilmaad ja seda vaimset kirjandust tegelikult ahmima...	Viide esoteerilistele huvidele; teadlikumaks saamine; isiklik kokkupuude alternatiivsete lähenemistega	Esoteerilised huvid ja uskumused	Väga pikk mõtlemisaeg, kaalumine, sõnade valik
Hakkasid jah?	Ja, ikka, ikka! No siia maani ma aegajalt niiõelda hoian nagu kätt pulsil...et...et see on mulle tähtis, sest et...jah...	Lapsevanema jätkuv huvi; teema olulisuse rõhutamine	Elu filosoofilised küsimused on olulised	
Said sealt vastuseid või...?	No ikka! Jaa! Ikka, ikka! See Viilmaa peegeldab väga hästi oma halvad jooned. Sealt sain väga palju süütundeid (naer). Aga selles mõttes, et alternatiiv...eee.... tavapedagoogikasse no ütleme see suhtumine...oota ma mõtlen natuke.... Selles mõttes muidugi muutis, et kõike ei saa ühe vitsaga võtta nagu.	Kindel veendumus; esoteeriline kirjandus annab vastused; oma vigadele otsavaatamine kui võimalus inimlikuks arenguks; maailmavaate avatumaks muutumine	Inimesena areng, areng on positiivne	

aktsepteerimine, veendumused, kogemused, uued teadmised, isiklik tõlgendus	Emal leiab, et laps on tulnud teda õpetama, läheneb esoteeriliselt ja filosoofiliselt sellele, vaatab argielust kaugemale ja sügavamale.		
isiklik kasvamine	Emale on olukord põhjus eneseanalüüsiks, reflekteerimiseks.		
isiklik kasvamine, isiklik tõlgendus, kogemused, ebakindlus	Emal seisukoht: laps tuli teda õpetama ja tema silmi avama, talle appi.		
kogemused, isiklik kasvamine	Emal seostab oma kogemust enda lapsepõlvega.		
uued teadmised, maailmavaade, kogemused, isiklik areng	Tutvumine esoteerilise kirjandusega tänu lapse diagnoosile, suure huviga lugemine, ahmimine, teadlikkuse kasv.		
maailmavaade, isiklik areng	Hoiab kursis end esoteerilise maailmaga		
maailmavaade, isiklik kasvamine, emotsionaalne seisund, ebakindlus, isiklik tõlgendus, kogemused, hirmud, uued teadmised	Esoteeriline selgitus oli abiks, kuigi ta paljastas ema halvad jooned, süütunded olid abiks, suhtumine tõenduspõhisesse teadusesse muutus kriitilisemaks tänu oma kogemusele.		

	Et selles mõttes ma aspergerite puhul teadsin, et teisi, et ühiskonda tuleb rehabiliteerida, et neisse tuleb erilisel suhtuda. Neil peab olema mingisugused eelised või et mida ma näen, et õpetajad võiksid tegelikult õpetada nagu, et see on just nagu mingi tolerantsuse õpetus lastele või ütleme võimalus, et sa näed eksle, et teist, et seda last on selles situatsioonis vaja aidata.	Tolerantsuse õpetus koolides; ühiskonna õpetamise ja teadlikustamise vajadus; muutuma peab ühiskond, mitte puudega laps	Ühiskonna muutmise vajadus			ühiskond, keskkond, abi vajadus, ootused	Vajadus ühiskonda muuta, asperger lastel võiksid olla teatud eelised ja ühiskond võiks seda mõista, koolides oleks õpetajate ülesanne tolerantsust ning kaasõpilasest õpetada		
Mhm, et siis tegelikult on võibolla liiga jäik, kui midagi ette heita?	Ja, tegelikult see on, siin tuleb teist poolt ka vaadata, et õpetajad teevad ju oma parimat. Nad peavad andma oma ainet, siis nad peavadki tegelema distsipliiniprobleemidega ja siis sellele palga eest ja selle ülekoormusega need asjad on kõik omavahel seotud, sealsamas ei saa nendelt nõuda. Kõigepealt ei ole see ressursside suunamine, ütleme, et peaks olema nagu mingi tugiisik, peaks olema mingisugune summa selleks, et nagu lihtsalt nagu aidata nagu selliseid lapsi juba konkreetses... siis peaks olema mingi teavitustöö, kasvõi nagu õpetajatele, kasvõi et psühhiaatrid.	Mõistev suhtumine spetsialistidesse; laiem vaatenurk elule; ressursside jagamise probleemi sissetoomine; teavitustöö	Tolerantne, avatud hoiak tõendus põhise maailmavaate esindajate suhtes			aktsepteerimine, ühiskond, abi vajadus, ressursid,	Samas õpetajatesse suhtub intervjueritav hästi, mõostab suurt töökoormust, küsimus on rohkem ressursside jagamises ja teavitustöös.		
	Et ei vaataks ainult sellist väikest jäämäe otsakest, et paistab hetkel nii ja siis on nii, vaid et tegelikult nähtaks kaugemale või oleks soov mõista, oleks soov nagu tegeleda. No ütleme just et teavitamine ja ressursid, et hakkaks tulema nagu seda...	Situatsioone analüüsida tervikuna; eeldab avatumat suhtumist maailma asjadesse kõigilt ühiskonnaliikmetelt	Avatud maailmavaade			ressursid, spetsialisti isikuomadused, kogemused			
	Ütleme, et soov sinna, soov nagu kaugemale näha. Seal ongi nii, et seal tulebki õpetajate juures ka nagu välja... ikkagi väga palju taandub konkreetselt indiviidile eksle. Et õpetajate hulgas on alati olnud niiõelda hingeliselt kõrgemal tasandil olevaid inimesi, kelle, on see empaatia.	Mõistmine sõltub tahtest; spetsialisti isikuomaduste rõhutamine; empaatiavõime vajadus	Tahe on kõige aluseks			spetsialisti isikuomadused, kogmused	Õpetajate suhtes nõudlikkus, vaja enam kui haridust, õpetaja peab olema 'hingeliselt kõrgemal tasandil'		
	Et on nagu vähesed õpetajad, kes viitsivad või kellel on neid hingelisi võimeid. Siis enamus nagu ei tea, neid tuleks teavitada. Sest kõik see asi käib ikkagi läbi kogemuse ka, ütleme.	Ressursside puudus; vähene teavitustöö ühiskondlikul tasandil	Ressursside jagamise küsimus			spetsialisti isikuomadused, kogmused	Viitamine inimeste erinevatele isikuomadustele, elukogemusele ja sellega koos kõikide inimeste mitesobimisele pedagoogitöös		
Milline võiks olla sellisele lapsel?	ideaalilähedane lasteaed oligi tal tegelikult Soomes lasteaed. Ikkagi see koondub inimeste ümber tegelikult. Selles mõttes, et seal oli selline kasvatajate koostus, eriti üks tuumik kasvatajaid, kes oligi selline ütleme kasvataja selles kõige paremas mõttes.	Spetsialisti isikuomaduste olulisus	Spetsialistide isikuomaduste rõhutamine			spetsialisti isikuomadused	Ideaalse lasteaia moodustavad head kasvatajad.		

	Et just lapsi kasvatatakse armastuse ja oma eeskujuga või oma väärtussüsteemi. Aga meil on ikkag, nii selline kohutavalt silmakirjalik maailm, et ekssole. Et umbes see ikkagi, et sina oled see, et lastel pole umbes neid õigusi, mis täiskasvanutel ekssole ja umbes, et kui sa sinnamaani saad, siis on sul need õigused.	Spetsialisti eeskuju vajalik	Moraali- ja eetikaküsimused							maailmavaade, spetsialisti isikuomadused, ühiskond, kogemused, peettumine	Lapsesse tuleks suhtuda rohkem kui täiskasvanud inimesse, kasvatamine läbi eeskuju, moraalküsimus.					
	Ja see just et ongi õpetaja suur, õpetajaks olemise nagu üks nõue see, et sa jääd nagu kuidagi moraalseks ja eetiliseks igasuguses väga ebameeldivas situatsioonis õiglaseks ekssole ja et ei lase niibelda oma...ei võta isiklikult näiteks laste solvamisi ja nii edasi	Õpetaja kui väga avatud maailmavaatega inimene	Spetsialistide isikuomaduste rõhutamine							spetsialisti isikuomadused, maailmavaade, ootused						
Kirjelda oma last.	Ütleme, et praegu, praegusel hetkel. No esimene asi, et ta praegu on keskendunud väga nii õelda kindlale erialale ekssole selles mõttes, et ta läheb täiega ja sügavuti. Ütleme nii, et tal on nagu kiire targaks saamisega. Et tal on kiire oma selle asja omandamisega ja, ja, see natuke välistab nagu teisi asju, et ta tõesti, et teised ained nagu segavad. See häirib koolisüsteemis.	Kitsaste huvidega; süveneja; ei sobitu koolisüsteemi raamidesse	Laps eristub, on teistsugune							keskkond, lapse hoiakud, ootused	Laps on pühendunud, kool ei sobi, kuna soovib õppida ainult huvipakkuvad ja seda sügavuti.					
Millised on sinu ootused lapse tulevikule?	Minu ootused on puhtalt see, et ta oleks õnnelik. Lihtsalt, et ta oleks õnnelik. Ainult, et ta oleks nagu rahul. Et ta saaks teha seda, mis talle meeldib. Ja et ta tunneks nagu kooskõla, et ta elu oleks harmooniline. Et ee...jah, see nagu eelkõige. Sest et ütleme, et neid vastukäimisi ja raskust on tal olnud nii palju...et oleks nagu..teeniks nagu ära. Ja tihtipeale siiski ka ebaõiglaseks nagu. Endast tulenevalt ka, oma omapärast, sellest kompromissitusest tulenevast...tulenevast. Aga põhimõtteliselt ikka ka sellest, et lihtsalt ühiskond pole veel valmis. Et inimesed pole valmis. Pole valmis nagu järele andma, pole valmis võtma teda natuke teistsugusena. Pole võimelised aitama.	Filosoofiline lähenemine lapse tuleviku osas; ühiskond ei ole valmis; inimesed ei loobu mugavustsoonist; eelarvamused hoiakud puudega inimese suhtes; tõrjutus	Filosoofiline ellusuhtumine							ootused, maailmavaade, ühiskond, peettumine, abi vajadus, eelarvamused	Filosoofiline vaade lapse tulevikule, rahulolu ja seesmise tasakaalu taotlus, lootus konfliktide vähesusele tulevikus ja et inimesed oskaksid mõista ning oleksid tolerantid. Hetkel ta sellesse ei usu.					
	Tegelikult on seda hirmu sotsiaalse sobimise, tõrjumise suhtes tal olemas, ta saab väga hästi aru ngu. Ütleme, et just et see mingisugune...et lapsena sa võibolla ei saa sellest aru, väljendad end vihaga ekssole: mikspärast ma ei saa, miks ma ei saa teha, mida ma tahan ekssole. Aga tema juba selles vanuses saab aru ekssole, et sellest eristumisest ja sellest noh...pingest. Nii et jah.	Hirmud; isoleerituse kartus; hingelised traumad lapsel; üksindus	Isoleerituse kartus							hirmud, lapse hoiakud, peettumine, aktsepteerimine, ootused, keskkond	Laps kardab tõrjutust ja teistsugune olemist, sooviks olla aktsepteeritud, on palju kogunud tõrjutust.					

Kas sa oled mõelnud, mis võiks olla sinu lapse diagnoosi põhjus?	...vat, et põhjus 1/...2/ma ei oska 3/ seda selles mõttes ütelda 4/...2/et mul on 5/ lihtsalt 1/ selline tunne, 6/ et saadavad UFO-d maailma, 7/ et tuleb mingisugune inimene, 8/ kes on nii teistmoodi. 9/	1 - mõtlemine, aja võitmine, sõnade kaalumine; 2 - pikk mõttepaus; 3 - ebalev hoiak; 4 - ebalev hoiak, sõnade valimine; 5 - isikliku arvamuse sissetoomine; 6 - tunnetel/sisetundel põhinev arvamus; 7 - müstiliste jõudude poolt saadetud; 8 - laps ise soovib tulla; 9 - ei ole nagu inimene võiks olla	Müstiline tõlgendus lapse haiguse põhjenduste osas			põhjused, maailmavaade, veendumused	Müstiline selgitus lapse diagnoosile		
Et UFO-d saadavad?	Ei, mitte UFO-d, 1/ vaid et lihtsalt on saabunud siia maailma 2/ lihtsalt niisuguse programmiga inimene. 3/ Ta miskipärast 4/ on saabunud minu juurde, 5/ mingil põhjusel 6/ on ta istutatud 7/ meie perre. 8/	1 - esialgsest arvamusest taganemine, võis olla naljana mõeldud; 2 - müstilised tagamaad; 3 - ebatavaline, programmiga inimene, müstilisuse kordamine; 4 - mõistmatus, miks on saadetud?; 5 - ema jaoks saadetud; 6 - põhjus müstiline või teadmata; 7 - müstiline või ülekantud tähendusega kirjanduslik-loominguline väljend; 8 - kogu pere kogemus	Laps kui Õpetaja, kes on saadetud maaväliste jõudude poolt	Hoiak on küsimusi esitav, avatud müstikale, imestav samas		maailmavaade, kogemused, aktsepteerimine, isiklik kasvamine, põhjused	Esialgse UFO ütluse parandamine ja asendamine väljendiga: saadetud programmiga inimene; ema seostab olukorda endaga; ema arvates tuli laps õpetama teda.		
	Sest et seal...ma ei oskagi ütelda, ei ole mitte kellegi moodi ju...et et ütleme iseloomult ütleme.	Laps on sugulastest täiesti erinev	Laps ei sarnane sugulastele			põhjused, kogemused	Varasem kokkupuude sellise eripäraga puudub.		
	...meil on tundlike...ikkagi andekate ja tundlike...andekate ja tundlike inimeste protsent perekonnas on suht tugev...	Samas perekonnas on loominguilisust, tundlikke natuure	Pere kirjeldaine			kogemused	Samas on loominguilisi inimesi palju peres.		
...et teistpidi võib ta ikkagi olla ka hoopis müstilised põhjused, võib olla saadetud...	...jah, sest et ta on ikkagi nii...meist kõigist ikkagi nii teistmoodi...	Müstiline põhjus jääb alles	Müstiline tõlgendus lapse haiguse põhjenduste osas			veendumused	Kuid siiski ema leiab, et poeg on kõikidest väga erinev.		
Millist ravi või abi siis ta tegelikult kokkuvõttes on siis saanud ja et te olete üldiselt ikkagi vältinud ju selliseid psühhiaatrikõlastusi?	Tal on tegelikult...ja, on küll ravi selles mõttes, et ravi sai ta siis nüüd, kui oligi see kriis, teine kriis, see põhikooli, siis tal konkreetselt tekkisid a ei tea, ühesõnaga psüühikast tingitud tervisehääd...ma ei tea, kas ma pean ütleva või on see kuidagi oluline?	Psühhilisi tervisemuresid esineb lapsel, arsti poole pööratud	Vajadusel pooldab teaduslikke lähenemisi			aktsepteerimine, maailmavaade, isiklik tõlgendus	Ema peab tõendus põhiseid lahendusi (nt ravimid) teatud tema jaoks isiklikult väga põhjendatud olukordades.		
kas ta sai ravimeid?	Ei tähendab... pärast ühesõnaga siis kui jõudsi psühhiaatri juurde ta ütles jah, et tal on nagu maaniline käitumine...et et jah, et peaks. Siis mingisugune psühhosiravim oli, et just et võtta seda mingisugust maanilisust maha nagu. Kinnismõtteid ja sellist nagu kõike.	Ravimeid manustanud maanilisuse vastu	Vajadusel pooldab teaduslikke lähenemisi			aktsepteerimine, maailmavaade, isiklik tõlgendus	Leiab, et tõendus põhisel maailmavaatel on oluline roll.		
Ja sellel hetkel sa olid nõus sellega ja see oli efektiivne?	Ma olin nõus, sest et see oli näha, et ta ise/ ei saa enam hakkama. Ja just see, et ta on nii masendunud sellest kõik, et ta ise tunnistas depressiooni, ta oli väga, väga...isegi väga halvast seisus. Halb, et see oli halb periood, siis tal oli ikka tõesti paha	Nõustub arsti arvamusega medikamentide vajaduse osas, kuna lapse seis oli väga halb	Teatud piirist ei astu üle			aktsepteerimine, maailmavaade, isiklik tõlgendus, veendumused, ootused			

aga kuskilt läheb see piir, kus sa tunnistad, et siis ma lähen arsti juurde.	Ei, absoluutselt. Või ütleme, ma olen nõus sellega, sest et see oli põhjendatud tol hetkel...	Teaduslike meetodite põhjendatus põhineb isikiikul hinnangul; pimesi spetsialiste ei usu; lapsevanem kaalub põhjalikult ise vajalikkust	Piir on iseenda seatud		aktsepteerimine, maailmavaade, isiklik tõlgendus, veendumused			
	ei, absoluutselt ei eita, selles mõttes, et see on täpselt nagu, et kui inimene on ikkagi täiesti psühhoosis, siis ilus jutt ei too teda sealt välja eksle. See on ilmselge, siis aitab ainult keemia ja lihtsalt see, et sa ma ei tea...lülitad maha, taapisi elustad jälle.	Veendumus, et teatud situatsioonides on ravimid vajalikud	Nõustub teatud teaduslike seisukohtadega		aktsepteerimine, maailmavaade, isiklik tõlgendus, veendumused, kogemused			
	Ma üritasin teda igasuguse homöopaatia ja alternatiivmeditsiini ringi, aga ta ise on lihtsalt nii teadusliku, et ta ei tööta. Ühesõnaga, mina usun sellesse, aga ta jättis... ühesõnaga ta ei töötanud kaasa, ta ei andnud kõiki andmeid välja, sest seal on see diagnostika niivõrd tähtis. Põhimõtteliselt see ei tule kõne alla Jüri puhul. Nõelravi oli valus. Proovisime ka nõelravi näiteks ja ta eee...ja ta keeldus. Ta sisuliselt keeldub sellest ja ta ei usu ja ta ütleb, et ta jaoks on see piinlik, et mina usun. Ta ütles mulle, et sa alamklassi idioot, et sa usud niukestesse asjadesse, et see on nagu. Jaa, et ta ise nagu ei usu. Ma arvan, et ta lõpuks jõuab sellele, et ainult teadus...piiratud, et ta jõuab ise mingi hetk oma teaduse teel selleni...et, et kusagilt me edasi ei tea. Jaa, et et see rohi, see oli see rohi, mis pidi aitama ka selle konkreetse tervisehäda vastu. Nii ja siis, see oligi nii, et see leevenes, aga siis Jüri ütles, et tegelikult see rohi mõjus talle niimoodi, et ta ei olnud enam nagu nii vihane, nii agressiivne nagu oma mõtetes või ütleme nii süüdistav, aga teisest küljest ta ei tundnud ka niisugust eufooriat, niisugust põnevust enam. Et häid tundeid ta ka ei tundnud. See tuimestas ta nagu ühtlaselt ära sinna keskele ja siis ta mingi hetk ta ise loobus nendest ja ta ütles, et ta tahab ilma. Et sisuliselt sellest samast doosist on siamaani rohtusid alles. Et ta aeg ajalt on võtnud, et just et leppisime kokku, et kriisi ajal. Arst oli ka nõus sellega, ma rääkisin.	Ema usub alternatiivsetesse lähenemistesse; laps põlgab neid lähenemisi; laps keeldub; ema arvab teaduse olevt piiratud; rohtude kõrvalmõjude osas negatiivne hoiak nii emal kui lapsel	Ema uskumised ei kattu lapse arvamusega		maailmavaade, veendumused, kogemused	Ema soovis last aidata alternatiivsete meetoditega, kuid laps ei töötanud kaasa, laps naeruväärustab ema uskumusi. Ema loodab, et laps hakkab kunagi mõistma, et teadusel on piirid.		

Et tal on individuaalõpe ikkagi?	No see on kombineeritud...et siis haiguse tõttu jälle, aga ta tahab seda . Kool on tema jaoks ajaraiskamine, et ta kuulab lihtsalt neid jutte, et ta oleks ise üksinda palju efektiivsem. Et tal on see asi. Ja teine asi on juba see, et teda väsitab, et ta peab nagu enda staatust...et ta tunnetab nagu, et ta on teistest erinev, see võtab temalt psüühilist energit, et ta tunneb pärast, et ta on väga väsinud ja et ta on niisugune kuidagi lootust kaotanud. Või et just, et natuke lootusetuse tunne tekib tema sees, et see. Vat jah see, et ta tunneb, et tema ega, tema väärtuslik aeg läheb raisku, et see on nagu see, mis põhiliselt on nagu.	Laps leiab, et kool on ajaraiskamine; eriandekuse moment; lootusetuse tunne lapsel	Kool ei võimalda rakendada lapsel potentsiaale	
	Jah just, just, et vahelüli, et ta teavitaks õpetajaid ka nagu ja aitaks Jüriil suhelda. Just selline sild, jah see on nagu nendel täiesti. Ja kes aitaks olukordi tõlgendada. Ütleme just usaldusisik eelkõige.	Tugiisiku vajadus; silda õpetaja ja laste vahele oleks vaja	Ressursside jagamise küsimus	
is kanalitest sa said teada, et see või teine asi võiks aidata? Et homöopaadi juurde minna või nii?	Ma olen ise hästi palju refleksoloog... refleksoloogi juures käinud ja nii ja ütleme joogaga tegelenud ja nii ja ilmselgelt olen ma ise seda meelt, et võimalikult palju peaks iseennast aitama, et enne. Et see on ikkagi siis kui muu ei aita...	Ema isiklik kokkupuude alternatiivmeetoditega; maailmavaade; loomulik kulg	Alternatiivne maailmavaade	
et sul on kahju, et sa jäid hiljaks?	Võibolla jah, kui ma oleksin varem teadnud, võibolla oleks saanud leevendada Jüri temperamenti just et rahustada paremini maha võibolla, et ma olen kuulnud, et homöopaatia aitab ka nende autistlike asju nagu leevendab. Tegelikult ma täiesti usun, see on täiesti omaette teadus, see läheb kusagile väga põhjani välja see ainult et seal on jälle see asi, et spetsialistid on nii erinevad. Kahe spetsialistiga...et kõigepealt ma läksin ühe juurde ja siis ma sattusin niiõelda selle teise juurde.	Kahetusus, et varem ei osanud aidata last alternatiivselt; olemas umbusk ka alternatiivspetsialistide suhtes	Alternatiivne maailmavaade	

keskkond	Koolikeskkond lapsele ei sobi, sooviks üksi õppida ja neid aineid, mis huvi pakuvad.		
ressursid	Ema näeb lahendusena tugiisikut. Ema on palju kokku puutunud alternatiivsete meetoditega, leiab, et inimene peaks ise enda heaolu ja tervise eest vastutama ning ise ennast aitama.		
maailmavaade, isiklik kasvamine, vastutus	Emal on kahju, et ei ole piisavalt saanud rakendada alternatiivseid meetodeid oma lapse peal. Usub, et see oleks aidanud. Taandab taas spetsialisti isikuomadustele. On otsinud õiget spetsialisti, kellelt saada abi.		

Homöopaadi?	Jaa, et seal on ka erinevad liinid, mis omavahel konkureerivad ja seal on ka see, et üks teeb suured silmad teise peale ja see kõik ju maksab. Ütleme, see üks maksis teine tegi tasuta tööd ütleme nagu...jah, kuna teda lihtsalt see Jüri case niivõrd huvitas ja kuna ma käisin seal tema abikaasa juures refleksoloogias...läksin sinna tema juurde perekooli, natuke teised, teised diilid olid nagu. Aga põhimõtteliselt ta tegi, see teine hästi hea homöopaat nagu tegi tasuta tööd. Et siiski on erinevused, aga põhimõtteliselt see ravi ikkagi maksab ütleme ja mitte vähe ja kui seal ka on mingi ebakindlus, kelle...	Konkurents ka alternatiivsete meetodite vahel; on neid, kes teevad tasuta tööd; tasuta töö on väärtuslik	Väärtustamine, ettevaatlikkus	
siis sa pigem ikka ei julge proovida?	Siis jah. Ütleme just et see ei ole garantii eksole ja mul ei ole teadmisi, et seda hinnata, kellegi pädevust hinnata.	Puudub piisav pädevus, et hinnata alternatiivseid lähenemisi; tekitab samuti ebakindlust	Ettevaatlik hoiak samuti ka alternatiivsete meetodite osas	
ah, et tegelikult on siis et võid sattuda teaduslikus meditsiinis igasuguste arstide, inimeste otsa. Ühte sa saad usaldada, et samamoodi tegelikult ka alternatiivis, et ühte saad usaldada, teist mitte. Et ei ole niimoodi pimesi, et vat et alternatiiv kindlasti alati aitab?	Absoluutselt Ei, see on ju mõtetu. See on jälle uskumuse, uskude küsimus, eksole. See on nagu täiesti tobe, mis toimub. See vastandumine. Ma arvan, et arukad alternatiivravi inimesed ikkagi räägivad kombinatsiooni poolt. Arukad arstid nagu tunnetavad ka meditsiini piire.	Valikud põhinevad uskumustel; maailmavaated ei peaks vastanduma; arukad arstid tunnetavad meditsiini piire	Ettekujutus arukast arstist	
	Kuidagimoodi sest et see, aga mingitpidi on selles tavameditsiinis mingid asjad, mis toimivad nagu. See on üks haridussüsteem eksole, et mingid asjad on ja ütleme see esmaabi eksole ja kirurgia, et see on asendamatu asi eksole.	Ei välista teaduslike lähenemist vajalikkust	Avatus erinevate maailmavaadete osas	
	Just et selles mõttes, 1/ et mitte liiga loota keemiale.2 / Inimene ei peaks nagu kaotama kontakti 3/ looduse ja loomulikkusega ja4/ et ma ei tea...	1 - seisukoha selgitamine; 2 - medikamentide suhtes ettevaatlikkus; 3 - kooskõla loodusega on oluline	Inimese loodusest kaugenemine	
See on see, et liiale ei saa minna ühegi poolega. Et ilmselt ka mitte alternatiivpoolega.	Ei see on ka jabur, et see mingi kapseldumine tavamaailmast, see hirm. Ütleme, et ma käisin tegelikult seal perekoolis ja lõpuks oli niimoodi, et kuulad, et kõik on halb, kõik on ohtlik. Lõpuks on niimoodi, et sa tead, et kõik on halb, aga sul pole mitteringisugust teadmist, et mis see siis õige on. Või see, mis on õige, see maksab kohtuvalt palju.	Alternatiivmeetoditega ei või äärmustesse laskuda; kapseldumine maailmast oleks äärmuslik; äärmusliku maailmavaatega võivad kaasneda ka suured kulutused	Mõõdukuse eelistamine	
maailmavaade, kogemused, ebakindlus, eelarvamused	Konkureerivad suunad alternatiivteaduses muudavad ema ebakindlaks ja ettevaatlikuks. Ravi on kallid, valikutes peab olema ettevaatlik.			
maailmavaade, hirmud, ebakindlus, ootused, eelarvamused	Raske orienteeruda, milline spetsialist on usaldusväärne, milline mitte -- taustateadmised puuduvad.			
maailmavaade, spetsialisti isikuomadused, ressursid, isiklik tõlgendus, ühiskond, ootused	Teadus ja alternatiivteadus on uskumise küsimus, kritiseerib vastandumist, ideaalne näeb suundade kombinatsiooni reaalses elus.			
aktsepteerimine, kogemused, ootused	Tõenduspõhised lähenemised on olulised, mõned ka asendamatud.			
maailmavaade, isiklik tõlgendus, kogemused, vastutus	Samas inimene ei tohiks eemalduda loodusest			
kogemused, ootused, vastutus, maailmavaade, veendumused	Ka alternatiivsete lähenemistega ei tohiks äärmusesse minna, eelistab mõõdukust.			

Aga kas sa muidu tunned, et Jüri on indigo- või kristallilaps?	Ma ei ole selle teemaga enam niivõrd tegeleenud. Selles mõttes, et kunagi ma lugesin neid indigolaste asju ja seal on just ma mäletan see Armen Tõugu ja selle raamatu. Et seal oli jah need erinevad klassifikatsioonid. Ja oli küll, et mingid asjad langevad selle asperger sümptomaatikaga ju kokku eksle.	Indigolaste sümptomaatika langeb poja sümptomitega kokku	Teooriaga nõustumine		maailmavaade, kogemused, uued teadmised	Indigolaste teooriaga on kursis ja on leidnud kattuvusi oma lapsega.		
	See on jälle määratlus. Et ütleme, see diagnoos on ka nagu kasti panemine. Jah, et selles mõttes ma määratlen ta liiga ära, aga ta muutub eksle. Võibolla on, kahtlemata nagu väga teistmoodi et. Aga loomulikult oli sellest, nendest lugemistest selles mõttes kasu, et see rahustab ennast maha ja mina olen rahulikum ja julgem ja siis ma suhtun temasse mõistvamalt. J	Ei soovi last lahterdada, sildistada; oluline on tasakaal emal	Lapse heaolu sõltub ema healust ja tasakaalukusest		emotsionaalne seisund	Ema ei soovi lapse lahterdamist, ka mitte alternatiivsete terminitega, näeb alternatiivsetes lähenemistes pigem kasu endale ja selle kaudu mõjutab last.		
Et kas see on vajalik, et ta robotlikult need asjad ära õpiks või pigem mitte	Pigem nagu...tegelikult on neil mingi soov nagu sulanduda. Aga neid lihtsalt ei võeta vastu. Tegelikult on rohkem ütleme just see, et kasvatajate roll. et kuidas nagu need õpetajad, juhendajad oskavad näha seda nagu autisti versus nagu grupp ja mõlemaid nagu, kuidas neid nagu sulandada. Kuidas, et mõlemad võtaksid nagu üksteise parimad osad, sest et mõlematel on ju õppida. Eksle. Et mingisuguseid nagu, ma ütlen, et tuleb nagu mingi psühhodraama assotsiatsioon ütleme nagu mingi, mida ka sealt indigoraamatutest välja on tulnud, et muinasjuttude kaudu nagu kasvatada lapsi.	Laps soovib sulanduda; ühiskond pole valmis; ühiskonnal on ruumi muutuste osas; võiks tekkida olukord, kus kõigil on hea, mitte üks on kannataja; eeldab avatust	Ühiskonna ja puudega lapse teineteisele lähemale toomise vajadus		ühiskond, spetsialisti isikuomadused, eelarvamused, ootused	Õpetaja peaks oskama autistlikke lapsi ja teisi lapsi omavahel lähemale tuua, et nad mõistaksid teineteist paremini, ühiskonda on vaja muuta.		
	Ülikooli vastuvõtukatsetel, et ütleme, kes tahavad õpetajaks saada, kuidas sa siis välja selekteerid need ...noh ilmselt on ka mingid psühholoogilised testid ikkagi olemas, et...	Õpetaja isikuomadusi testida	Ettekujutus pedagoogist		spetsialistide isikuomadused, ootused	Isikuomadusi peaks rohkem arvestatama õpetajaks pürgijate puhul.		

<p>Siin tegelikult ühiskond laiemalt ka, et ütleme kui on selline konkurentsi, võistluse põhine, siis see ei toimi ekssole. Aga just see koostööpõhine. Need on need teemad, mis on üleval praegu. Et kõik ju tõesti võidakse sellest nagu niiöelda koostööst. Et just et see üldine hirmu ja ebaturvalisuse pool väheneks, kui oles selline noh, toetus, toetuse tunne. Et sa teisest inimesest saad pigem ikkagi toetust kui et ta on sul konkurent või et ta sind tõrjub ekssole. Aga pigem me õpime seda elus nagu küünamukkidega edasiminemist ja kuidagimoodi ainult endale lootmist, et midagi sellist, et. Aga jah, et et, jah et kui jälle tagasi alguse juurde, et mis oli minu küsimus, et ma saan...et kuidas nagu balansseerida selle vahel, et teda sotsialiseerida nii, et isiksust ära ei ruineeriks?</p>	<p>Konkurentsipõhine ühiskond süvendab probleemi olemust; ideaal: koostööpõhine ühiskond; vajalik toetus; oluline vähendada ühiskonnaliikmete hirme -- teadlikustamine</p>	<p>Ühiskonna alustalad valed</p>		<p>ühiskond, pettumine, ootused, hirmud</p>	<p>Ühiskond tekitab olukorra, kus teistsuguseid ei mõisteta, tolerantsust on vähe, konkurentsi liiga palju, kuidas saaks selle keskel autistlikku last võimalikult palju kaitsta?</p>		
<p>Et just et see eriliste äranullimine nagu. Et see on nagu suur oht. Et see võiks kella külge selles mõttes minna, et need inimeste anded tuleb võimalikult maksimaalselt ühiskonnas nagu ära kasutada.</p>	<p>Teistsugused inimesed nullitakse ära; karjainimese sissetoomine; karjainimene jääb ellu, erilised mitte eriti</p>	<p>Keskparasuse pooldamine meie ühiskonnas</p>		<p>pettumine, ootused, ühiskond</p>	<p>Karjainimeste ja oma lapse vastandamine, inimeste andeid tuleks väärtustada.</p>		